

บทที่ 2

นโยบายต่างประเทศของไทย ก่อนการเสนอหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น”

การที่รัฐบาลไทยนำเสนอหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” หรือ flexible engagement ต่อที่ประชุมประจำปีของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสมาคมอาเซียน ณ กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2541 ซึ่งต่อมาได้รับการปรับเปลี่ยนและตอบรับเป็นหลักการ “การปฏิสัมพันธ์เชิงเกื้อหนุน” หรือ enhanced interaction จากที่ประชุมอาเซียนครั้งเดียวกันนั้น ถือเป็น การแสดงแนวความคิดที่สำคัญของฝ่ายไทยสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) ซึ่งจะบ่งชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงจุดยืนของนโยบายต่างประเทศและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในระยะเวลาดังกล่าว อันจะส่งผลให้สถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า ในช่วงก่อนหน้า และภายหลังจากการที่รัฐบาลไทยนำเสนอหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” ต่อที่ประชุมประจำปี พ.ศ. 2541 แล้วนั้น มีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างโดดเด่น ซึ่งเกี่ยวกับประเด็นนี้จะมีการกล่าวถึงโดยละเอียดต่อไป

สำหรับในบทนี้จะกล่าวถึงนโยบายต่างประเทศและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อพม่าตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงกลางปี พ.ศ. 2541 เมื่อมีการประกาศหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” โดยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) ทั้งนี้ มีการสรุปสาเหตุและผลของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงรัฐบาล ซึ่งนำไปสู่การกำหนดนโยบายต่างประเทศและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยภายหลังจากที่รัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) ได้ประกาศหลักการดังกล่าวต่อไป

2.1 นโยบายต่างประเทศและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อพม่า สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึง พ.ศ. 2531

อาจกล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าในระยะเวลาที่ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วง ดังนี้คือ

1) ช่วงที่พม่าประกาศเอกราชจนถึงช่วงที่พม่าปิดประเทศ (พ.ศ. 2491-2505)

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงไม่นาน พม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษในวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2491 ความสัมพันธ์ไทย-พม่าก็ได้เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อไทยได้เข้าไปเปิดสถานทูตที่พม่าเมื่อเดือนสิงหาคม ในปีเดียวกันนั้น ทั้งนี้ ในยุคดังกล่าว นโยบายต่างประเทศ

ของไทยตั้งอยู่บนหลักการความมั่นคงของประเทศโดยเน้นการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นหลัก ดังเห็นได้จากการที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้ออกมาประกาศเจตนารมณ์เมื่อปี พ.ศ. 2491 ว่า “รัฐบาลจะไม่เป็นซ้ายหรือขวา แต่ส่วนตัวของข้าพเจ้านั้นต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์” ซึ่งในที่นี้หมายถึงสาธารณรัฐประชาชนจีน อีกทั้งได้มีการเพิ่มพูนการส่งเสริมการความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตกและประเทศฝ่ายเสรีนิยมประชาธิปไตยมากขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศสหรัฐอเมริกา¹

สำหรับความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย-พม่าที่ได้เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ปลายปี พ.ศ.2491 มีอันต้องหยุดชะงักลงในปี พ.ศ. 2493 ภายหลังจากที่มีการรุกรานดินแดนพม่าที่บ้านท่าจีเหล็ก เมืองเชียงตุง โดยกองกำลังคณะชาติ(ก๊กมินตั๋ง) ซึ่งเป็นกองกำลังของจีนฝ่ายที่ปฏิบัติการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ หนึ่งในกรณีดังกล่าว สื่อมวลชนพม่าได้นำเสนอข่าวว่า ไทยมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือก๊กมินตั๋ง โดยไทยเป็นช่องทางในการส่งกองกำลังบำรุงด้านเสบียงอาหารและอาวุธ ยุทโธปกรณ์จากทั้งสหรัฐอเมริกาและไต้หวัน และสืบเนื่องจากความไม่พอใจของฝ่ายพม่าต่อไทย นับตั้งแต่นั้นมา จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งบริเวณชายแดนไทย-พม่าบ่อยครั้ง²

ในช่วงหลังจากที่จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำการรัฐประหารและขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อปี พ.ศ. 2501 ไทยก็ยังมิได้เปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศในการต่อต้านคอมมิวนิสต์แต่อย่างใด ถึงแม้ว่าจะได้ลดการให้ความสำคัญต่อความมั่นคงในลักษณะของพหุภาคีและความใกล้ชิดกับประเทศมหาอำนาจแล้วก็ตาม ทั้งนี้ในช่วงเวลาดังกล่าวจะเห็นได้ว่านโยบายต่างประเทศของไทยและพม่ามีความแตกต่างกันมาก เพราะในขณะที่พม่าพยายามรักษาความเป็นกลางและเป็นมิตรกับทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน แต่ไทยกลับเอนเอียงเข้าหาสหรัฐอเมริกาอย่างเต็มตัวเนื่องจากกลัวการขยายอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์³

อย่างไรก็ดี อาจกล่าวได้ว่า แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่าในช่วงเวลานี้มิได้เป็นไปอย่างใกล้ชิดและราบรื่น เนื่องจากที่พม่าหวาดระแวงว่าไทยให้การสนับสนุนก๊กมินตั๋ง รวมทั้งการที่ทั้งไทยและพม่ามีปัญหาระหว่างกันตามบริเวณชายแดนอยู่บ้างดังกล่าว แต่รัฐบาลของทั้งสองประเทศก็พยายามที่จะออมชอมและร่วมกันแก้ไขปัญหาอย่างสันติ เพื่อคลี่คลายสถานการณ์ที่เลวร้ายต่างๆ ให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยดีเรื่อยมา

¹ สวัสดิ์ ดารานนท์, “ความสัมพันธ์ไทย - พม่าที่ยั่งยืนเป็นผลประโยชน์ที่เกื้อกูลต่อความมั่นคงของประเทศไทย,” หน้า36.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า37.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

2) ช่วงที่พม่าปิดประเทศ (พ.ศ. 2505-2531)

จากความไร้เสถียรภาพทางการเมืองและความแตกแยกภายในพม่าเอง เป็นเหตุให้คณะนายทหารพม่าซึ่งนำโดยนายพล เนวิน ใช้สถานการณ์ดังกล่าวเป็นเหตุผลอ้างความชอบธรรมในการยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลพลเรือนชุดแรก และชุดเดียวของพม่า เมื่อปี พ.ศ. 2505 และได้ประกาศใช้นโยบายปิดประเทศตาม “วิถีทางของพม่าไปสู่ระบบสังคมนิยม” หรือ The Burmese Way to Socialism ดังนั้น จึงทำให้พม่าขาดการติดต่อกับโลกภายนอกนับตั้งแต่นั้น⁴

ในยุคนี้ ถึงแม้ว่าพม่าจะละเลยต่อการมีส่วนร่วมในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ และไม่ให้ความสนใจกับประเทศเพื่อนบ้านตามนโยบายต่างประเทศใหม่ที่มีจุดยืนอยู่บนหลักการของการไม่ยุ่งเกี่ยวกับประเทศใดๆ โดยที่พม่าใช้เวลาส่วนใหญ่ต่อการปฏิรูปและบริหารเศรษฐกิจกับการเมืองตามรูปแบบของตน ภายใต้การควบคุมอำนาจอย่างเคร่งครัดของคณะรัฐบาลทหารพม่า นโยบายของพม่าจึงแตกต่างไปจากการที่ไทยหันไปพัฒนาความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาและประเทศเสรีนิยมประชาธิปไตยอื่นๆ ทั้งในด้านการเมือง การทหารและเศรษฐกิจ ดังนั้น นโยบายต่างประเทศของทั้งไทยและพม่าจึงมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงทั้งในแนวความคิดและในทางปฏิบัติ ทำให้ทั้งสองประเทศไม่พยายามที่จะติดต่อกันมากนักเกินจำเป็น นอกเหนือไปจากการติดต่อกันอย่างเป็นทางการในทางการทูตเท่านั้น ซึ่งได้แก่ การลงนามร่วมกันระหว่างไทย-พม่า เพื่อพิจารณาปัญหาเรื่องความมั่นคงทางชายแดน เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2506 ที่กรุงเทพฯ และการประชุมร่วมคณะกรรมการชายแดนส่วนกลาง (Thai-Burmese Central Border Committee) ระหว่างรัฐบาลของทั้งฝ่ายไทยและพม่าเมื่อเดือน กันยายน พ.ศ. 2515 ทั้งนี้ การติดต่อกันระหว่างไทย-พม่าในปี พ.ศ. 2515 ถือได้ว่าเป็นการติดต่อภายหลังจากที่ได้มีความเห็นชาตต่อกันอย่างชัดเจนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 เนื่องจากในช่วง 3 ปีนี้รัฐบาลพม่าที่นำโดยนายพล เนวิน ไม่พอใจต่อการที่ไทยยอมให้ อนุ อติตนาयरัฐมนตรีพม่า ผู้ซึ่งประกาศเจตนารมณ์ที่จะล้มล้างรัฐบาลของนายพล เนวิน เข้ามาพักอาศัยในประเทศไทยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 อย่างไรก็ตาม หนึ่งปีให้หลังจากการที่ไทยและพม่าได้มีการประชุมร่วมกันเมื่อปี พ.ศ. 2515 ฝ่ายไทยก็ได้ดำเนินการขับ อนุ ออกนอกประเทศในข้อหาละเมิดข้อตกลงที่จะขอลี้ภัยในประเทศไทย⁵

กล่าวได้ว่า การประชุมร่วมระหว่างไทย-พม่า เมื่อปี พ.ศ. 2515 เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ในปีดังกล่าว นายพล เนวิน ได้ทำการปรับเปลี่ยนนโยบายทางการปกครองและทางด้าน

⁴ Yozo Yokota, United Nations, Commission on Human Rights 52nd Session, Report on the situation of human right in Myanmar (5 February 1996). อ้างใน สุภาภรณ์ ครุฑเมือง, “ความสัมพันธ์ไทย-พม่าภายใต้นโยบายความสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์,” หน้า 1.

⁵ สวัสดิ์ ดารานนท์, “ความสัมพันธ์ไทย-พม่าที่ยั่งยืนเป็นผลประโยชน์ที่เกื้อกูลต่อความมั่นคงของประเทศไทย,” หน้า 37-38.

เศรษฐกิจของประเทศ โดยมีการวางแผนนโยบายเศรษฐกิจใหม่ที่เรียกว่า “นโยบายเศรษฐกิจระยะยาวและระยะสั้นของพรรคโครงการสังคมนิยมพม่า” (The long - term and short - term economic policies of the Burma’s Socialist Programme Party) ตลอดจนได้มีการแก้ไขหลักการบางอย่าง เพื่อให้วัตถุประสงค์ของนโยบายวิถิต่างของพม่าไปสู่ระบบสังคมนิยมลดความเข้มข้นของเนื้อหา ลัทธิมาร์กซิสต์ลงและมีความเป็นกลางมากขึ้น เพื่อให้สามารถยอมรับการเข้ามาของเอกชนและความช่วยเหลือจากต่างประเทศได้⁶

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าในขณะนั้น พม่าจะเริ่มเปิดประเทศติดต่อกับภายนอกมากขึ้น และพล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ซึ่งเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในปี พ.ศ. 2520 จะดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นมิตรกับทุกประเทศ โดยไม่คำนึงความแตกต่างทางด้านลัทธิอุดมการณ์ ประกอบกับการที่รัฐบาลไทยในช่วงเวลานั้น ได้ให้การยืนยันต่อพม่าว่าจะไม่ให้การสนับสนุน แก่ชนกลุ่มน้อยชาวพม่าในการสู้รบกับรัฐบาลพม่า และจะพยายามผลักดันชนกลุ่มน้อยต่างๆ ให้ ออกจากดินแดนไทย เพราะฝ่ายไทยรับรู้ว่ายฝ่ายพม่าหวาดระแวงไทยมาโดยตลอดว่า ไทย ให้การสนับสนุนชนกลุ่มน้อยบางกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มกะเหรี่ยงซึ่งพม่าถือว่าเป็นภัยคุกคามอย่างยิ่งต่อความมั่นคงของชาติตน รวมทั้งได้มีการสร้างความร่วมมือกันในเรื่องต่างๆ ซึ่งรวมถึงเรื่องการปราบปรามยาเสพติดระหว่างแนวชายแดนของทั้งสองประเทศแล้วก็ตาม แต่ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าก็ยังคงไม่ดีขึ้น เนื่องจากในปี พ.ศ. 2521 เวียดนามได้ยกกองกำลังเข้าบุกยึดลาวและกัมพูชา ทำให้หน่วยราชการของไทยไม่ว่าจะเป็น กระทรวงกลาโหม และกระทรวงการต่างประเทศได้หันไปให้ความสำคัญกับปัญหาอินโดจีน มากกว่าความพยายามที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีกับพม่า⁷

จนกระทั่งมาถึงสมัยที่ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ ขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี ในปี พ.ศ. 2523 และได้มีอำนาจปกครองประเทศเป็นระยะเวลาถึง 8 ปีนั้น ในช่วง 4 ปีแรก รัฐบาลพล.อ.เปรม ได้มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาความมั่นคงภายในประเทศ คือ การปราบปรามดังกล่าวพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยด้วยการใช้นโยบาย 66/23 เป็นผลให้การปราบปรามดังกล่าวบรรลุเป้าหมายโดยพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยอ่อนแรงลงและสลายตัวไปในที่สุด สำหรับสถานการณ์ไทยกับพม่าในช่วงนี้ ปรากฏว่าทั้งสองประเทศเริ่มกลับมา มีความสัมพันธ์อันดี

⁶ ชัยโชค จุลศิริวงศ์, “การเมืองพม่า : แนวทางและการวิเคราะห์,” เอเชียปริทัศน์ 8 (กันยายน-ธันวาคม 2530) : 75-82.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

กันอีกครั้ง⁸ โดยเมื่อปี พ.ศ. 2523 พล.อ.เปรม ได้รับคำเชิญจากรัฐบาลพม่าให้ไปเยือนพม่าในระหว่างวันที่ 24-26 กรกฎาคม พ.ศ. 2523 เพื่อทำความตกลงกันในการที่จะร่วมมือในเรื่องต่างๆ ที่สำคัญ อาทิ ปัญหาการปราบปรามยาเสพติด ปัญหาชนกลุ่มน้อยบริเวณชายแดนไทย-พม่า และการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกันในเรื่องความสงบเรียบร้อยบริเวณชายแดน เป็นต้น⁹

ส่วนในช่วง 4 ปีหลังของการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพล.อ.เปรม นั้น รัฐบาลได้เน้นการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ซึ่งจากจุดนี้ส่งผลให้ไทยและพม่ามีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี พ.ศ. 2528-2530 ซึ่งเป็นระยะเวลาที่บรรยากาศความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าดีขึ้นมากเมื่อเปรียบเทียบกับในช่วงปีก่อนหน้า เนื่องจากมีพัฒนาการของความสัมพันธ์มากขึ้น อันได้แก่ การติดต่อและการเชื่อมโยงระหว่างเจ้าหน้าที่ระดับสูงของทั้งสองฝ่าย เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน โดยฝ่ายไทยซึ่งมี พล.อ. สิทธิ เสวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นผู้นำการเยือนพม่า เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2529¹⁰ ต่อมาในปีเดียวกัน พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และผู้บัญชาการทหารบก ได้เยือนพม่าเพื่อเจรจาถึงความเข้าใจอันดีระหว่างกันในเรื่องทำที่ซึ่งรัฐบาลและประชาชนของแต่ละประเทศมีต่อกัน และในเรื่องของปัญหาชนกลุ่มน้อยชาวพม่าตามบริเวณชายแดน ถัดมาในช่วงปีเดียวกันอีกนั่นเอง พม่าได้กราบบังคมทูลเชิญสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเยือนพม่าอย่างเป็นทางการ ซึ่งได้แสดงถึงการที่พม่าต้องการให้เกิดการผูกพันอย่างแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นระหว่างไทย-พม่า¹¹ และในปีต่อมาคือเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2530 พล.อ. พลิต ยงใจยุทธ ผู้บัญชาการทหารบกและรักษาการผู้บัญชาการทหารสูงสุด ก็ได้เยือนพม่าอีกครั้ง สำหรับฝ่ายพม่าก็ได้มีการเยือนไทยเช่นกัน โดยนาย อู เย กอง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของพม่าได้เยือนไทยเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2529 และในช่วงต่อมา พล.อ. ชอ หม่อง ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รวมทั้งนาย อู หม่อง ข่า นายกรัฐมนตรีพม่าในขณะนั้นก็ได้เดินทางมาเยือนไทยพร้อมกันในเดือนเมษายน พ.ศ. 2530 ทั้งนี้ในการเยือนของเจ้าหน้าที่ระดับสูง

⁸ สัมภาษณ์ น.ต.ประสงค์ สุนศิริ, อดีตเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, อดีตเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ และอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ, 6 กันยายน 2539. อ้างใน ทวี อร่ามเรืองกุล, "นโยบายของไทยต่อ สหภาพเมียนมาร์ ศึกษาการดำเนินนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ในช่วงปี พ.ศ.2534-2537," หน้า17.

⁹ วีรสิทธิ์ อมรแสนสุข, "การค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับสหภาพพม่า," หน้า111.

¹⁰ เวณิกา บุญมาคลี, "นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ในสมัยนายกรัฐมนตรี พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ(พ.ศ.2531-2534)," หน้า49-50.

¹¹ สุรจิตร์ สิทธิประณีต, "สหภาพพม่ากับความมั่นคงแห่งชาติของไทย," หน้า117.

ระหว่างสองประเทศ¹² ไทยได้ชี้แจงให้พม่าได้ทราบถึงการดำเนินนโยบายของฝ่ายไทย และไทยได้กำชับให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยเห็นความสำคัญต่อการรักษาสัมพันธภาพกับพม่า ด้วยการปฏิบัติการตามนโยบายของรัฐบาลอย่างเคร่งครัด ซึ่งไทยก็ได้รับการตอบสนองจากฝ่ายพม่าด้วยดี¹³

เพราะฉะนั้น กล่าวได้ว่า ในระยะแรกของช่วงเวลาที่พม่าเปิดประเทศนี้ ทั้งฝ่ายไทยและพม่ามีความสัมพันธ์กันอย่างห่างเหิน เพราะต่างฝ่ายต่างก็มีปัญหาภายในประเทศที่ต้องเร่งแก้ไขปัญหาตามทิศทางของตนเอง นอกจากนี้เนื่องด้วยเจตจำนงค้ำของพม่าที่ต้องการรักษาความเป็นกลางและไม่ยุ่งเกี่ยวกับประเทศภายนอกเท่าใดนัก จึงสอดคล้องกับความต้องการของรัฐบาลไทยที่ต้องการจะคบพม่าอยู่ห่างๆ ในลักษณะเดียวกัน¹⁴ อีกทั้งประกอบกับการที่ทั้งฝ่ายไทยและพม่าต่างมีความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ขณะที่พม่าระแวงว่าไทยให้การสนับสนุนชนกลุ่มน้อยชาวพม่าบางกลุ่มอันจะเป็นภัยต่อความมั่นคงของพม่า ประเทศไทยก็มีความระแวงว่า การที่พม่านำนโยบาย “วิถีทางของพม่าไปสู่ระบบสังคมนิยม” มาเป็นอุดมการณ์ปกครองประเทศ จะเป็นภัยต่อความมั่นคงของไทยที่ยึดมั่นอุดมการณ์ประชาธิปไตย และต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์เช่นกัน¹⁵ อย่างไรก็ดี ในระยะหลังคือ นับตั้งแต่พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี ความสัมพันธ์ไทย-พม่าก็กลับมามีบรรยากาศที่ดีกว่าเดิมมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ เนื่องจากช่วงเวลานี้ตัวแทนการเยือนระดับสูงระหว่างสองประเทศได้แสดงออกต่อกันถึงความตั้งใจในการที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจังและจริงใจ อันน่าจะเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งประการหนึ่ง ที่ทั้งฝ่ายไทยและพม่าต้องการเพื่อนำมาซึ่งการสร้างผลประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืนของทั้งสองประเทศ

ศูนย์วิทยพัชรากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹² เวนิกา บุญมาคลี, “นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ในสมัยนายกรัฐมนตรี พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ(พ.ศ.2531-2534),” 49-50.

¹³ ทวี อร่ามเรืองกุล, “นโยบายของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ ศึกษาการดำเนินนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ในช่วงปี พ.ศ.2534-2537,” หน้า18.

¹⁴ สวัสดิ์ ดารานนท์, “ความสัมพันธ์ไทย-พม่าที่ยั่งยืนเป็นผลประโยชน์ที่เกื้อกูลต่อความมั่นคงของประเทศไทย,” หน้า39.

¹⁵ ชัยโชค จุลศิริวงศ์, “การเมืองพม่า : แนวทางและการวิเคราะห์,” เอเชียปริทัศน์8 : 75-82.

2.2 นโยบายต่างประเทศและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อพม่า สมัยรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ (4 สิงหาคม พ.ศ. 2531-23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534)

คณะรัฐบาลของพล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้เริ่มเข้ามาบริหารประเทศเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2531 และได้แถลงนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินต่อรัฐสภาในวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2531 ทั้งนี้ในส่วนของนโยบายต่างประเทศ มีการแถลงไว้ดังนี้คือ¹⁶

“...รัฐบาลจะดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นอิสระ โดยยึดถือ นโยบายของชาติเป็นหลัก เพื่อธำรงไว้ซึ่งเอกราช อธิปไตยของชาติ และบูรณาการแห่งดินแดน ตลอดจนพิทักษ์ และสร้างเสริม ความมั่นคงของรัฐ และผลประโยชน์ของชาติ ทั้งจะใช้การ ต่างประเทศ ในการส่งเสริมความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ของประเทศ พร้อมกับมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานของ รัฐและระหว่างภาครัฐบาลกับภาคเอกชน เพื่อให้การดำเนินนโยบาย มีประสิทธิภาพและเอกภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้จะร่วมมือกับ นานาประเทศและองค์การระหว่างประเทศ ที่ยังประโยชน์ให้แก่ ความมั่นคงของรัฐและการพัฒนาประเทศ...”

สำหรับการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อพม่าในช่วงเวลานี้เป็นไปในขณะที่พม่า กำลังประสบปัญหาภายในประเทศอย่างหนัก กล่าวคือ ภายหลังจากที่พม่าใช้ระบบเศรษฐกิจตาม รูปแบบ “วิถีทางของพม่าไปสู่ระบบสังคมนิยม” นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 เรื่อยมา รัฐบาลพม่าก็พบว่า ระบบเศรษฐกิจของประเทศตนทรุดโทรมลง เนื่องจากความสามารถในการผลิตสินค้าส่งออก ของประเทศ อาทิ ข้าว ไม้สัก ยางพารา และแร่ธาตุต่างๆ ลดน้อยลง ประกอบกับภาวะของเศรษฐกิจ โลกถดถอย ซึ่งกระทบให้สินค้าส่งออกมีราคาตกต่ำ ในขณะที่สินค้านำเข้ากลับมีราคาสูงขึ้น เป็นผลให้ดุลการค้าพม่าประสบภาวะขาดดุลอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งส่งผลให้เงินทุนสำรองระหว่าง ประเทศลดลงเป็นลำดับ โดยมีการประมาณการว่า ในปี พ.ศ. 2530 พม่ามีเงินทุนสำรองระหว่าง ประเทศเหลือเพียง 25 ล้านดอลลาร์สหรัฐเท่านั้น¹⁷ และจากสภาวะที่ตกต่ำดังกล่าวทำให้เกิด ภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรงและรวมไปถึงการว่างงานเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งเป็นสาเหตุสำคัญให้ นักศึกษาและประชาชนพม่ารวมตัวกันประท้วงต่อต้านรัฐบาลของตน ซึ่งนำไปสู่การปราบปราม

¹⁶ “คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2531, ” ใน รายงานแสดงผลการดำเนินงานของรัฐบาล(กรุงเทพ : วิกิตอร์รี่เพาเวอร์พอยท์ จำกัด,2533),หน้า34-35.

¹⁷ สวัสดิ์ ดารานนท์, “ความสัมพันธ์ไทย-พม่าที่ยั่งยืนเป็นผลประโยชน์ที่เกื้อกูลต่อความมั่นคงของ ประเทศไทย,”อ้างแล้ว,หน้า40.

อย่างรุนแรงและโหดเหี้ยมโดยรัฐบาลพม่าในเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2531 และหลักจากนั้น นายพล ซอ หม่อง ก็ได้ยึดอำนาจในการบริหารประเทศ พร้อมทั้งจัดตั้ง “สภาฟื้นฟูกฎระเบียบแห่งรัฐ” (State Law and Order Restoration Council-SLORC) ขึ้นมาทำหน้าที่บริหารบ้านเมือง อนึ่งในกรณี ที่พม่าได้ดำเนินการปราบปรามนักศึกษาและประชาชนอย่างทารุณดังกล่าว ประชาคมโลกได้ถือว่า พม่าได้กระทำการละเมิดหลักการด้านสิทธิมนุษยชน อันเป็นประเด็นที่ได้รับการยอมรับกันใน ระดับระหว่างประเทศ ดังนั้นจึงพากันประณามพฤติกรรมซึ่งมีลักษณะที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนของ พม่า ทั้งนี้สหรัฐอเมริกาและประชาคมยุโรปได้แสดงเจตนาอย่างแน่วแน่ชัดว่าไม่สนับสนุน การกระทำอันทารุณโหดร้ายใดๆ ที่รัฐบาลพม่ากระทำต่อนักโทษการเมือง โดยได้ประกาศ ประณามการกระทำดังกล่าวและเรียกร้องให้พม่ายุติการปราบปรามประชาชนพร้อมทั้งเสนอให้มีการ จัดการเลือกตั้งเสรี รวมทั้งระงับความช่วยเหลือที่เคยให้แก่พม่า¹⁸

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าฝ่ายไทยภายใต้การนำของรัฐบาลพล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ จะได้แถลง นโยบายออกมาอย่างเด่นชัดว่าจะเคารพและส่งเสริมให้มีการปฏิบัติการของกฎบัตรสหประชาชาติ และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ดังที่ปรากฏในข้อหนึ่ง ของคำแถลงการณ์นโยบาย ต่างประเทศ¹⁹ เห็นได้จากภาคผนวก จ ท้ายเล่ม แต่กระนั้นเนื่องด้วยไทยเป็นประเทศที่มีพรมแดน ติดต่อกับประเทศพม่ายาวไกลเป็นระยะทางถึง 2,401 กิโลเมตร ซึ่งนับได้ว่าพม่าเป็นประเทศ เพื่อนบ้านของไทย ที่มีพรมแดนติดต่อกับไทยยาวไกลมากที่สุด จึงทำให้ไทยไม่อาจดำเนิน นโยบายที่แข็งกร้าวต่อพม่าได้ นอกจากนี้เนื่องจากไทยยังมีปัญหาเรื่องความมั่นคงตามบริเวณ ชายแดนที่จะต้องร่วมมือกันแก้ไขกับพม่าอีกหลายประการ ได้แก่ ปัญหาชนกลุ่มน้อยตามแนว ชายแดน ปัญหาลักลอบค้าขายยาเสพติดตามแนวชายแดน ปัญหาการหลบหนีเข้าเมือง ปัญหา ยาเสพติด และปัญหาเส้นเขตแดนซึ่งยังไม่มีแนวแน่ชัด อันอาจเป็นชนวนที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ระหว่างกันขึ้นได้ทุกขณะ²⁰ รวมทั้งปัญหาด้านการประมงและป่าไม้อันเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ที่พม่ามีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์และเป็นสินค้าที่ไทยต้องการอย่างยิ่งในช่วงเวลานั้น²¹ เพราะในขณะ นั้น รัฐบาลของพล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ มีการฟื้นฟูเศรษฐกิจของชาติด้วยการส่งเสริมการลงทุน

¹⁸ ทราญแก้ว ซูทรัพย์, “พม่า,” ใน เอเชียรายปี(2533). อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ และวรศักดิ์ มหัทธโนบล, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า62-63.

¹⁹ “คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2531,” ใน รายงานแสดงผลการดำเนินงานของรัฐบาล, หน้า34.

²⁰ นาดล ชาติประเสริฐ, “นโยบายต่างประเทศของพม่า,” ใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : นโยบาย ต่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์. สีดา สอนศรี, บรรณาธิการ (กรุงเทพ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), หน้า349.

²¹ ทวี อร่ามเรืองกุล, “นโยบายของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ ศึกษาการดำเนินนโยบายการเกี่ยวพัน อย่างสร้างสรรค์ในช่วงปี พ.ศ.2534-2537,” หน้า19.

จากต่างชาติ โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ทรัพยากรอย่างมาก มาเป็นปัจจัยพื้นฐานในการรองรับการลงทุน แต่ทว่า การตัดไม้ทำลายป่าในประเทศไทย ได้ส่งผลให้ทรัพยากรภายในประเทศได้ถูกทำลายลงไปมาก ดังเห็นได้ชัดเจนจากกรณีของการเกิดอุทกภัยอย่างหนักทางภาคใต้ จนถึงวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2531 จึงเป็นผลให้คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในขณะนั้น สั่งการให้มีการประกาศปิดป่าทั่วประเทศในเดือน มกราคม พ.ศ. 2532 อย่างไม่รู้ก็ตาม ในการแสวงหามาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาไม้ขาดแคลนภายในประเทศในช่วงเวลาดังกล่าว รัฐบาลก็เล็งเห็นว่าพม่าเป็นทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจ²²

ด้วยสาเหตุที่กล่าวถึง รัฐบาลไทยสมัย พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ จึงไม่เลือกที่จะดำเนินการประณามการกระทำที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนของพม่า ตามความเห็นชอบของประชาคมโลก อย่างไรก็ดี เนื่องจากว่ากลุ่มต่างๆภายในประเทศไทยได้แก่นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา ตลอดจนสื่อมวลชนได้เรียกร้องให้ไทยปฏิบัติตามมติของประชาคมโลก ด้วยการใช้มาตรการต่างๆ กดดันรัฐบาลทหารพม่าให้ยุติพฤติกรรมอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนและไม่เห็นด้วยกับการที่ไทยดำเนินนโยบายรักษาสัมพันธไมตรีอันดีกับพม่าต่อไปอีก²³ และเมื่อกระแสคัดค้านการดำเนินนโยบายการเป็นมิตรต่อพม่าจากภายในประเทศสูงมากขึ้น กระทรวงการต่างประเทศจึงจำเป็นต้องประกาศใช้นโยบาย “เฝ้าดู” ซึ่งหมายถึงการพิจารณาติดตามสถานการณ์ภายในพม่าว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงต่อไปในรูปแบบใด เพื่อที่จะได้เลือกดำเนินนโยบายที่เหมาะสมกับแนวโน้มของสถานการณ์ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของฝ่ายไทยเป็นสำคัญ²⁴ ทั้งนี้ ภายหลังจากที่ไทยใช้นโยบาย “เฝ้าดู” มาระยะหนึ่ง ในที่สุดรัฐบาลไทยก็ได้ตัดสินใจเลือกการดำเนินนโยบายรักษาสัมพันธไมตรีอันดีกับพม่า แทนการโดดเดี่ยวพม่าตามมติของประชาคมโลก เนื่องด้วยเหตุผลที่สำคัญคือ ภายหลังจากที่ พล.อ.ชอ หม่อง ทำการปฏิวัติยึดอำนาจการปกครองในพม่าได้แล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างไทย - พม่าก็มีแนวโน้มไปในแนวทางที่ดีขึ้น เพราะหลังจากที่พม่าถูกระงับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ พม่าจึงหันมาเอาใจใส่กับความคิดเห็นและเสียงเรียกร้องจากต่างประเทศบ้าง และในที่สุดก็ปรับนโยบายต่างประเทศของตนให้หันมาติดต่อกับต่างประเทศ

²² “น้ำท่วมภาคใต้,” สยามจดหมายเหตุ 13 ฉบับที่ 47 (18-24 พฤศจิกายน 2531) : 1293. และ “ผลการประชุมคณะรัฐมนตรี,” สยามจดหมายเหตุ 14 ฉบับที่ 5 (27 มกราคม - 2 กุมภาพันธ์ 2532) : 125-126.

²³ วรณชนะ เมืองประชา, “นโยบายต่างประเทศของไทยต่อพม่าสมัยนายกรัฐมนตรี พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ,” (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง, 2536), หน้า 1. อ้างใน ทวี อารัมเรืองกุล, “นโยบายของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ ศึกษาการดำเนินนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ในช่วงปี พ.ศ. 2534-2537,” หน้า 19.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

มากขึ้นด้วยการเน้นเรื่องเศรษฐกิจเป็นหลัก²⁵ โดยพม่าได้ปรับเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจจากเดิมที่พึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ มาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเปิดประเทศด้วยการเปิดโอกาสให้มีการลงทุนจากต่างชาติเข้ามาสู่ประเทศพม่าในรูปแบบของระบบเศรษฐกิจการค้าในปี พ.ศ. 2531²⁶ ในกรณีนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าในบรรดาประเทศที่พม่าติดต่อดังนั้น ประเทศตะวันตกส่วนใหญ่ยังคงยืนยงอยู่บนหลักการเดิมคือ เน้นในเรื่องสิทธิมนุษยชน แต่ประเทศในแถบเอเชียได้ปรับนโยบายของตนเข้าหาพม่ามากขึ้น²⁷

กล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจและการต่างประเทศของพม่าในสมัยการนำของ พล.อ. ซอ หม่อง ซึ่งตรงกับการประกาศนโยบายเชิงเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ของไทยได้แก่นโยบายการเปลี่ยนสนามรบให้เป็นการค้า²⁸ ได้ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าเริ่มปรากฏท่าทีที่ชัดเจนขึ้นในลักษณะที่ดี ดังเห็นได้จากการที่ฝ่ายไทยได้ส่งคณะบุคคลต่างๆเดินทางไปเยือนพม่า ได้แก่ การเยือนพม่าของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ผู้บัญชาการทหารบกและรักษาการผู้บัญชาการทหารสูงสุดและคณะ เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2531 ในฐานะคณะกรรมการชายแดนไทย-พม่า เพื่อพบปะกับ พล.อ. ซอ หม่อง และร่วมประชุมหารือในเรื่องการฟื้นฟูความร่วมมือด้านการป้องกันยาเสพติด การค้าไม้บริเวณชายแดน การขยายความสัมพันธ์ด้านการค้า การพัฒนาโครงการไฟฟ้าพลังน้ำ การติดต่อสื่อสารและการสนับสนุนทางการแพทย์²⁹ ทั้งนี้นับได้ว่า ไทยเป็นคณะผู้แทนชาวต่างชาติคณะแรกที่เดินทางไปเยือนพม่า ภายหลังจากที่พม่าประสบปัญหาภายในประเทศจนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย โดยรัฐบาลพม่าถือว่า พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ เป็น “ผู้มีเกียรติชาวต่างชาติคนแรกที่ได้เดินทางมาเยือนพมานับตั้งแต่พม่าเกิดการเปลี่ยนแปลง”³⁰

²⁵ ทรายแก้ว ชูทรัพย์, “พม่า,” ใน เอเชียรายปี(2533), หน้า 63.

²⁶ สวัสดิ์ ดารานนท์, “ความสัมพันธ์ไทย-พม่าที่ยั่งยืนเป็นผลประโยชน์ที่เกื้อกูลต่อความมั่นคงของประเทศไทย,” หน้า 40.

²⁷ ทรายแก้ว ชูทรัพย์, “พม่า,” ใน เอเชียรายปี(2533), หน้า 63.

²⁸ จุลชีพ ชินวรรณโน, “นโยบายต่างประเทศของไทยในทศวรรษที่ 1980,” ใน 5 ทศวรรษการต่างประเทศของไทย: จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ. ชัยโชค จุลศิริวงศ์, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาฯ, 2536), หน้า 135.

²⁹ วีรสิทธิ์ อมรแสนสุข, “การค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับสหภาพพม่า,” หน้า 111.

³⁰ พรพิมล ตริโชติ, “ความสัมพันธ์ไทย-พม่า 50 ปี,” เอกสารประกอบการสัมมนา 2 พฤศจิกายน 2538, สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 32. ช้างใน ทวี อร่ามเรืองกุล, “นโยบายของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ ศึกษาการดำเนินนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ในช่วงปี พ.ศ. 2534-2537,” หน้า 23.

หลังจากนั้นไทยและพม่าก็มีการแลกเปลี่ยนการเยี่ยมเยือนระหว่างกันหลายครั้ง ซึ่งนำไปสู่ การเจรจาและความร่วมมือทางการค้าระหว่างกันหลายประการ แต่ที่สำคัญคือ การเจรจาทางการค้า เมื่อครั้งที่ ร.ต.ประพาส ลิมปะพันธ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เยือนพม่า ระหว่างวันที่ 11-13 เมษายน พ.ศ. 2532 ซึ่งการเยือนของ ร.ต.ประพาส ในครั้งนี้เป็นการเยือนเพื่อ เจริญในประเด็นทางการเมือง เศรษฐกิจ และความร่วมมือทางด้านวิชาการ ซึ่งผลของการเจรจาดังกล่าวก่อให้เกิดข้อตกลงทางการค้าแบบทวิภาคีระหว่างไทย-พม่าขึ้น 2 ฉบับ ได้แก่ ความตกลงด้านการค้าและเศรษฐกิจ และความตกลงเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนในวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2532 อันส่งผลมาสู่การลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมทางการค้าไทย-พม่าขึ้นอีกฉบับหนึ่งเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2533³¹

นอกจากนี้ตัวบ่งชี้ความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย-พม่าในช่วงรัฐบาลของพล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ อีกประการก็ได้แก่ การที่ ร.ต. ประพาส ลิมปะพันธ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และเอกอัครราชทูตพม่าประจำประเทศไทยได้ร่วมกันลงนามในคำแถลงเรื่องการสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ข้ามแม่น้ำเมย ที่จังหวัดตาก เพื่อเชื่อมต่ออำเภอเมียวดีทางฝั่งพม่าและอำเภอแม่สอด จังหวัดตากทางฝั่งไทย ทั้งนี้นอกจากสะพานนี้จะเป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย-พม่าแล้ว ยังจะช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนของทั้งสองประเทศในด้านการค้าระหว่างกันอีกด้วย³²

อนึ่ง การที่ไทยและพม่ากลับมามีความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างแน่นแฟ้นในสมัยรัฐบาล พล.อ. ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นผลให้รัฐบาลพม่าได้ให้สัมปทานการทำป่าไม้แก่บริษัทไทยเป็นจำนวนถึง 46 แห่ง และได้ให้สัมปทานการทำประมงแก่บริษัทไทยเป็นจำนวน 10 แห่ง³³ ถึงแม้ว่าในการรับสัมปทานจากพม่าบางครั้ง ไทยต้องมีข้อแลกเปลี่ยนทางการเมือง อาทิ ต้องส่งนักศึกษาพม่าผู้ต่อต้านรัฐบาลทหารพม่าที่ลี้ภัยอยู่ในประเทศไทยกลับพม่าอย่างลับๆ ก็ตาม³⁴

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การปฏิบัติระหว่างไทย-พม่าในช่วงของรัฐบาล พล.อ. ชาติชาย ชุณหะวัณ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจร่วมกันเป็นหลัก เป็นตัวการสำคัญที่ผลักดันให้ความสัมพันธ์ไทย-พม่าดำเนินต่อเนื่องไปได้ด้วยดี ส่วนความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างไทย-

³¹ สวัสดิ์ ดารานนท์, "ความสัมพันธ์ไทย-พม่าที่ยั่งยืนเป็นผลประโยชน์ที่เกื้อกูลต่อความมั่นคงของประเทศไทย," หน้า 41.

³² "การดำเนินนโยบายของรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ," ใน รายงานแสดงผลการดำเนินงานของรัฐบาล, หน้า 248.

³³ ทวี อร่ามเรืองกุล, "นโยบายของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ ศึกษาการดำเนินนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ในช่วงปี พ.ศ.2534-2537," หน้า 24.

³⁴ เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์, พม่าผ่าเมือง (กรุงเทพฯ : มติชน, 2536), หน้า 330.

พม่าในช่วงของรัฐบาลชุดนี้ก็นับว่าอยู่ในเกณฑ์ดีมาตลอด โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างทหารไทยกับรัฐบาลพม่า มีการส่งผู้แทนเยี่ยมเยียนกันอยู่เสมอ แม้จะมีปัญหาระหว่างกันตามบริเวณชายแดนอยู่บ้าง³⁵ อาทิ ปัญหาผู้ลี้ภัยและการรุกรานเขตแดน แต่ก็มิได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันเจือจางลงไป จนกระทั่งเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2534 คณะทหารภายใต้ชื่อ “คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ” หรือ รสช. ซึ่งมี พล.อ.สุนทร คงสมพงษ์ และพล.อ. สุจินดา คราประยูร เป็นหัวหน้าคณะ ทำการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองจากพล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ไทย-พม่าได้ขาดตอนลงระยะหนึ่ง³⁶

2.3 นโยบายต่างประเทศและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อพม่า สมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน (2 มีนาคม พ.ศ. 2534 - 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 และ 10 มิถุนายน - 22 กันยายน พ.ศ. 2535)

ด้านการเมืองภายในของไทยนั้น หลังจากที่ รสช. ได้ยึดอำนาจแล้ว พล.อ. สุจินดา คราประยูร ในฐานะที่เป็นผู้นำและมีบทบาทสำคัญได้เลือกนายอานันท์ ปันยารชุน มาเป็นนายกรัฐมนตรี โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายอานันท์เป็นนายกรัฐมนตรีตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2534* ต่อมาเมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2534 คณะรัฐบาลของนายอานันท์ได้ประกาศคำแถลงนโยบายด้านต่างๆต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ทั้งนี้สำหรับนโยบายต่างประเทศนั้น มีหลักการสำคัญคือ การเสริมสร้างสันติภาพในภูมิภาคและความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจ วิชาการ และวัฒนธรรมกับประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้เกิดเสถียรภาพ ความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองร่วมกันของภูมิภาค และเพื่อที่จะให้บรรลุผลประโยชน์สูงสุดของชาติโดยยึดถือและเคารพพันธกรณีที่มีอยู่กับต่างประเทศตามสนธิสัญญาและความตกลงต่างๆ ที่ไทยเป็นภาคี รวมทั้งกฎบัตรสหประชาชาติ และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยคำนึง

³⁵ ทราญแก้ว ชูทรัพย์, “พม่า,” ใน เอเชียรายปี(2534). ปราณี ทิพย์รัตน์, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า189.

³⁶ “คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เข้าควบคุมอำนาจการปกครองประเทศ,” สยามจดหมายเหตุ16 ฉบับที่8 (22-28 กุมภาพันธ์ 2534): 199-200.

* รัฐบาลนายอานันท์ แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ทั้งนี้มี พล.อ.สุจินดา คราประยูร เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทนนายอานันท์ในระยะเวลาช่วง 2 ช่วงดังกล่าว เป็นเวลาประมาณ 1 เดือน (6 - 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2534) โดย พล.อ.สุจินดา ได้ลาออกจากตำแหน่งภายหลังเกิดเหตุการณ์ “พฤษภาทมิฬ” และหลังจากนั้น นายอานันท์ ก็ได้รับการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้กลับเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีดังเดิม

ถึงความสัมพันธ์อันดีที่มีต่ออาเซียน ประเทศเพื่อนบ้านและมิตรประเทศ รวมทั้งประเทศ
มหาอำนาจ³⁷

ทั้งนี้ แนวนโยบายดังกล่าวได้ถูกนำมาปฏิบัติ ซึ่งจะเห็นได้ว่าในด้านการดำเนินนโยบาย
ต่างประเทศโดยรวมของไทยในสมัยรัฐบาลของนายอานันท์ ปันยารชุน นั้น รัฐบาลได้มีโครงการ
ให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือทางวิชาการแก่ประเทศกำลังพัฒนา โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญ
ต่อประเทศเพื่อนบ้านมากที่สุด โดยเฉพาะประเทศพม่า อนึ่ง การที่ไทยเปลี่ยนจากการเป็น
ประเทศ “ผู้รับ” มาเป็นประเทศ “ผู้ให้” ความช่วยเหลือเช่นนี้ ก็เนื่องมาจากในช่วงเวลาที่ผ่านมา
ประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือจากประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นจำนวนมาก จนทำให้ไทยมีการ
พัฒนาไปมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเศรษฐกิจ จนมีขีดความสามารถที่จะให้ความช่วยเหลือ
แก่ประเทศอื่นๆ ได้ ดังนั้นจึงได้เปลี่ยนสถานะดังกล่าว ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นการดำเนินการเสริมต่อ
นโยบายต่างประเทศของไทย ในการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน
ทั้งในระดับรัฐบาลและระดับประชาชนซึ่งถือได้ว่าเป็นการลงทุนในระยะยาว³⁸

อย่างไรก็ตาม การกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยต่อพม่าในช่วงรัฐบาลนายอานันท์
ปันยารชุน ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการกำหนดนโยบาย 3 ประการคือ³⁹

- 1) ให้พม่าเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่ดี มีความก้าวหน้าและมีเสถียรภาพ
- 2) ร่วมมือกับรัฐบาลพม่า เพื่อแก้ไขข้อขัดแย้ง และปัญหาต่างๆ บนมูลฐานด้าน
เศรษฐกิจ สังคม วิชาการ วัฒนธรรม
- 3) ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างรัฐบาลพม่าให้แน่นแฟ้นในฐานะประเทศ
เพื่อนบ้านที่มีอาณาเขตติดต่อกัน เพื่อผลประโยชน์ด้านความมั่นคง

อนึ่ง การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อพมานั้นถือได้ว่า มีความเป็นรูปธรรม
มากขึ้น เนื่องด้วยไทยได้นำเสนอแนวทาง “การเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์” หรือ constructive
engagement ซึ่งหมายถึง⁴⁰ แนวทางที่จะเพิ่มการติดต่อกับพม่าเพื่อมิให้พม่าต้องถูกโดดเดี่ยว
มากจนเกินไป และเป็นแนวทางที่พยายามจะนำพม่ากลับคืนสู่ประชาคมระหว่างประเทศ
เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ในการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 24

³⁷ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี, งานของรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน (กรุงเทพฯ :
เจ.ฟิล์ม โปรเซส จำกัด, 2535), หน้า 35.

³⁸ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี, งานของรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน, หน้า 56.

³⁹ ทวี อร่ามเรืองกุล, “นโยบายของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ ศึกษาการดำเนินนโยบายการเกี่ยวพัน
อย่างสร้างสรรค์ในช่วงปี พ.ศ. 2534-2537,” หน้า 26.

⁴⁰ สุรพล ทองอ่ำ และกฤษฎางค์ สุทัศน์ ณ อยุธยา, “มองพม่า,” นาวิกวิทย์สาร 40 , หน้า 54.

ระหว่างวันที่ 19-20 กรกฎาคม พ.ศ. 2534 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย โดยมีนายอาสาสารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้นเป็นผู้ประกาศหลักการดังกล่าวในที่ประชุม และเป็นผู้ประสานกับประเทศสมาชิกอาเซียนให้สนับสนุนการดำเนินนโยบายที่กล่าวถึงต่อพม่า ซึ่งประเทศสมาชิกอาเซียนได้ให้การตอบรับเป็นอย่างดี เนื่องจากคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศตนที่จะได้เปิดตลาดและทำการค้ากับประเทศพม่า นอกจากนี้ด้วยไทยและประเทศอาเซียนอื่นๆยังคงต้องการที่จะเป็นหน้าต่างให้พม่าได้มองออกไปสู่โลกภายนอก โดยจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการการเมืองภายในพม่า⁴¹ ยิ่งไปกว่านั้น เพราะอาเซียนเห็นว่าการใช้วิธีปิดกั้นพม่าตามวิธีของตะวันตกคงจะไม่เกิดผล ทั้งยังอาจเป็นการผลักดันให้พม่าปิดประเทศและกลับไปสู่สภาพเมื่อ 10 ปีก่อน ฉะนั้นจึงเห็นควรให้มีการเปิดโอกาสให้แก่พม่า ซึ่งหมายถึงพม่าทั้งประเทศ มิใช่เฉพาะรัฐบาลพม่าเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในการประชุมครั้งนั้น มีการคัดค้านจากประเทศคู่เจรจาของอาเซียน 5 ประเทศ และอีกหนึ่งกลุ่มประเทศ ซึ่งได้แก่สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และญี่ปุ่น รวมทั้ง สหภาพยุโรป โดยกลุ่มประเทศเหล่านี้ได้เรียกร้องให้อาเซียนร่วมมือกดดันรัฐบาลทหารพม่า เพื่อให้ยอมโอนอำนาจให้แก่รัฐบาลพลเรือน และยอมปลดปล่อยนักโทษการเมือง⁴² แต่กระนั้นไทยและอาเซียนได้ให้การปฏิเสธ โดยยังคงยึดมั่นในการยึดถือนโยบาย “การเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์” ที่จะไม่โคดเคี้ยวพม่าอีกต่อไป แต่ก็จะสนับสนุนให้เกิดขบวนการปรองดองภายในชาติของพม่า และในขณะเดียวกันก็จะไม่ละเลยต่อการปฏิบัติทางด้านมนุษยธรรมต่อผู้ลี้ภัยทางการเมืองพม่าที่พลัดถิ่นเข้ามาในประเทศไทย⁴³

อย่างไรก็ดี กล่าวได้ว่าถึงรัฐบาลจะมีนโยบายต่างประเทศดังกล่าว แต่การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลชุดนี้มิได้มีการประสานความสัมพันธ์กับพม่ามากนัก ทั้งนี้เพราะปัจจัยทางการเมืองภายในของไทย อันเนื่องมาจากเหตุการณ์ “พฤษภาทมิฬ” เป็นสำคัญ และด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้รัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ย่อมกำหนดนโยบายต่างประเทศด้วยการให้ความสำคัญกับการเร่งสร้างภาพพจน์ที่ถูกต้องของประเทศไทย พร้อมกับสร้างความเชื่อมั่นแก่นานาประเทศในความต่อเนื่องของนโยบายเป็นอันดับแรก⁴⁴

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴¹ ชัยโชค จุลศิริวงศ์, “รัฐบาลใหม่ควรดำเนินนโยบายอย่างไรต่อพม่า,” เอกสารประกอบการสัมมนา 13 มิถุนายน 2538, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, อ้างใน สุภาภรณ์ คุรุทเมือง, “ความสัมพันธ์ไทย-พม่าภายใต้นโยบายความสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์,” หน้า 45.

⁴² เวณิกา บุญมาคลี, “นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ ในสมัยนายกรัฐมนตรี พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ (พ.ศ. 2531-2534),” หน้า 40.

⁴³ ชัยโชค จุลศิริวงศ์, “รัฐบาลใหม่ควรดำเนินนโยบายอย่างไรต่อพม่า,” เอกสารประกอบการสัมมนา 13 มิถุนายน 2538, อ้างแล้ว.

⁴⁴ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี, งานของรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน, หน้า 35.

2.4 นโยบายต่างประเทศและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อพม่า สมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 1) (23 กันยายน พ.ศ. 2535 -12 กรกฎาคม พ.ศ. 2538)

โดยที่ได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแล้ว นายชวน หลีกภัย ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้เข้ามาบริหารราชการแผ่นดินแทนคณะรัฐมนตรีชุดเดิม ทั้งนี้ คณะรัฐบาลของนายชวน (สมัยที่ 1) ได้เข้าแถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2535 ในกรณีนโยบายต่างประเทศ ประการสำคัญได้แก่ การส่งเสริมมิตรภาพ ความสมานฉันท์ และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งความร่วมมือกันทางด้านวิชาการและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับประเทศต่างๆ รวมไปถึงจนถึงการให้ความสำคัญและการเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพ อันเป็นประเด็นที่ประชาคมโลกยุคใหม่เชิดชูอย่างยิ่ง โดยรัฐบาลจะยึดมั่นในพันธกรณีที่มิอยู่ยงกับต่างประเทศตามสนธิสัญญาและความตกลงต่างๆที่ประเทศไทยเป็นภาคี รวมทั้งกฎบัตรสหประชาชาติ และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและจะดำเนินนโยบายเพื่อให้บรรลุผลประโยชน์แห่งชาติทั้งในด้านความมั่นคง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม โดยตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกและภูมิภาค ซึ่งให้ความสำคัญต่อความร่วมมือกับนานาชาติ ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างสถานภาพของไทยให้มีบทบาทเพิ่มมากขึ้น และมีโอกาสเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การเงิน และคมนาคมในภูมิภาคนี้⁴⁵

จะเห็นได้ว่า นโยบายต่างประเทศของนายรัฐบาลนายชวน หลีกภัย(สมัยที่ 1) มีเนื้อหาครอบคลุมทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลก กล่าวคือ รัฐบาลชุดนี้ได้ให้ความสำคัญต่อเรื่องการค้า นโยบายเพื่อที่จะบรรลุผลประโยชน์แห่งชาติทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยที่ตระหนักถึงสถานการณ์ความมั่นคงของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปในขณะเดียวกัน ทั้งนี้จากการที่รัฐบาลได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของนโยบายต่างประเทศไว้ว่า เพื่อที่จะพัฒนาไทยให้เป็น “ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การเงิน และการคมนาคมของภูมิภาค” นั้น ก็ได้แสดงนัยยะสำคัญว่ารัฐบาลนายชวนชุดนี้ ได้มีการมุ่งเน้นต่อผลประโยชน์แห่งชาติทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก⁴⁶ เช่นเดียวกับนโยบายของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มการเปลี่ยนนโยบายจากสนามรบให้เป็นตลาดการค้า และได้รับการสานต่อในสมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน เรื่อยมา

⁴⁵ หนังสือคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันพุธที่ 21 ตุลาคม 2535. หน้า 7-8.

⁴⁶ โคริน เฟื่องเกษม, “นโยบายต่างประเทศและการตอบสนองผลประโยชน์ของชาติ : การวิเคราะห์ผลงานด้านการต่างประเทศในสมัยรัฐบาลชวน หลีกภัย(ตุลาคม พ.ศ.2535-2536),” ใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : นโยบายต่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์, หน้า 7.

สำหรับนโยบายต่างประเทศของไทยต่อพม่านั้น รัฐบาลมีวัตถุประสงค์ที่จะมุ่งเน้นการรักษาและเสริมสร้างความเข้าใจอันดีและบรรยากาศแห่งความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลพม่าด้วยตระหนักว่า พม่าเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกับไทยยาวที่สุดในบรรดาประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆของไทย ขณะเดียวกันพื้นที่ตามแนวพรมแดนไทย-พม่าเป็นเขตที่มีความล่อแหลมต่อการเกิดความขัดแย้ง ดังนั้นหากปราศจากความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลของทั้งสองประเทศ การกระทบกระทั่งเล็กน้อยก็อาจก่อปัญหาในระดับชาติได้ นอกจากนี้รัฐบาลยังเห็นว่า การขยายความร่วมมือกับพม่าในการพัฒนาเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศ โดยการประสานศักยภาพที่ทั้งสองประเทศมีอยู่เข้าด้วยกัน ทั้งในการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การเพิ่มพูนการค้าการลงทุน การท่องเที่ยว และกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นๆระหว่างกัน เป็นนโยบายสำคัญที่จะต้องดำเนินการควบคู่กันไป⁴⁷ ซึ่งในโอกาสต่อมา นายชวน หลีกภัย ได้แถลงนโยบายต่อพม่าโดยมีสาระสำคัญดังนี้คือ⁴⁸

- 1) ไทยยึดหลักไม่แทรกแซงกิจการภายในและกำหนดยุทธศาสตร์ ทั้งในด้านกว้างและด้านลึก
- 2) ไทยพยายามสร้างความผูกพันทางด้านจิตใจให้ถึงประชาชนพม่า โดยการให้ความช่วยเหลือด้านเกษตรกรรม สาธารณสุขและการศึกษาโดยต่อเนื่อง
- 3) ความสัมพันธ์ต้องอยู่ในระดับสร้างสรรค์ มิใช่ลักษณะที่ตักตวงเอาผลประโยชน์ฝ่ายเดียว
- 4) ไทยมีความจำเป็นจะต้องเปิดช่องทางในการติดต่อกับพม่าไว้ด้วยความสำคัญอย่างถาวรและ
- 5) ไทยสนับสนุนให้พม่าออกมาสัมผัสและติดต่อกับโลกภายนอกให้มากขึ้น

กล่าวได้ว่า รัฐบาลนายชวน หลีกภัย(สมัยที่1) ได้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าให้มีความก้าวหน้าไปมาก เพราะจากเดิมที่หยุดชะงักไปในช่วงปลายรัฐบาลของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ และมีได้มีความคืบหน้ามากเท่าใดนักในสมัยรัฐบาลของนายอานันท์ ปันยารชุน กลับปรากฏว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงในยุคของรัฐบาลนายชวน ดังนี้ คือ

⁴⁷ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, รัฐบาลในวิถีทางประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ : กรุงเทพฯ(1984) จำกัด,2536),หน้า116-117.

⁴⁸ ทวี อร่วมเรืองกุล, "นโยบายของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ ศึกษาการดำเนินนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ในช่วงปี พ.ศ.2534-2537," หน้า28.

1) การให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ กัมพูชา ลาว เวียดนาม รวมทั้งพม่า ในปี พ.ศ. 2535-2536 นั้น โดยกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้ให้ความช่วยเหลือทางด้าน การศึกษา สาธารณสุข และการเกษตร เป็นเงินจำนวนทั้งสิ้น 152 ล้านบาท⁴⁹

2) การตกลงจัดตั้งคณะกรรมการร่วมไทย-พม่า เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2536 ซึ่งคณะกรรมการร่วมไทย-พมานี้ จะเป็นกลไกสำหรับการปรึกษาหารือเพื่อแก้ไขปัญหาและ ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างกันในทุกแขนง ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การค้า สังคม วัฒนธรรม และสาขาที่มีประโยชน์อื่นๆ โดยจะจัดให้มีการประชุมขึ้นปีละหนึ่งครั้ง⁵⁰ ด้วยการให้รัฐมนตรี ว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองประเทศเป็นประธานร่วม ทั้งนี้ถือได้ว่า เป็นความ คืบหน้าสำคัญในการส่งเสริมความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างไทยกับพม่า⁵¹

3) การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเส้นเขตแดน เมื่อวันที่ 18-21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536 ซึ่งคณะ ผู้แทนไทยนำโดยนายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้พบปะ หารือร่วมกับฝ่ายพม่าที่กรุงย่างกุ้ง และได้ตกลงร่วมกันจัดตั้งคณะเจ้าหน้าที่เทคนิคร่วมเพื่อสำรวจ และปักเขตแดนทางบกระหว่างไทยกับพม่าตลอดแนว โดยจะกระทำกันอย่างเป็นขั้นตอนเริ่มจาก บริเวณเนิน 491 แนวแม่น้ำเมย และอื่นๆ ทั้งนี้การร่วมกันปักปันเขตแดนและทำให้เขตแดน เกิดความชัดเจน ถือเป็นการพยายามครั้งสำคัญของรัฐบาลไทยในการขจัดเงื่อนงำที่อาจนำไปสู่ ความบาดหมางและความขัดแย้งระดับชาติระหว่างไทยกับพม่าได้⁵²

4) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจสี่ฝ่ายระหว่างไทย-พม่า-ลาว-จีนตอนใต้ โดยมีการจัด ประชุมสี่ฝ่ายครั้งแรกระหว่างวันที่ 27-28 พฤษภาคม พ.ศ. 2536 เพื่อร่วมกันพัฒนาเส้นทาง คมนาคมและส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างกัน ด้วยการขอความช่วยเหลือจากธนาคารเพื่อการ พัฒนาแห่งเอเชีย⁵³

5) การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการติดต่อระหว่างประชาชน ซึ่งรัฐบาล ชูตินได้ดำเนินโครงการ 3 ประการที่มีความเกี่ยวข้องกับพม่า ได้แก่ 1) การปรับปรุงถนนสาย ท่าจีเหล็ก-เชียงตุง เป็นระยะทางยาว 164 กิโลเมตร อันถือเป็นส่วนหนึ่งของโครงการความร่วมมือ

⁴⁹ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, รัฐบาลในวิถีทางประชาธิปไตย, หน้า 115.

⁵⁰ พรพิมล ตริโซติ, "พม่า," ใน เอเชียรายปี (2537). วชิรินทร์ ยงศิริ, พรพิมล ตริโซติ, ชปา จิตต์ประทุม , และมานะ มาลาเพชร, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 175.

⁵¹ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, รัฐบาลในวิถีทางประชาธิปไตย, หน้า 117.

⁵² เรื่องเดียวกัน, หน้า 116-117.

⁵³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 118.

สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลไทยมีบทบาทสำคัญในการประสานงานเพื่อระดมเงินทุนสำหรับโครงการนี้ ทั้งนี้เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2536 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติเงินกู้เงื่อนไขผ่อนปรนจำนวน 300 ล้านดอลลาร์ ให้กับพม่าเพื่อเป็นการปรับปรุงถนนสายนี้และเพื่อเป็นทางเลือกด้านเงินทุนอีกทางหนึ่งสำหรับรัฐบาลพม่าด้วย 2) การดำเนินการเปิดจุดผ่านแดนถาวรด้านประเทศพม่า 3 แห่ง คือ ที่อำเภอแม่สาย-ท่าจี้เหล็ก ที่อำเภอแม่สอด-เมียวดี และที่จังหวัดระนอง-เกาะสอง โดยฝ่ายไทยได้เสนอให้พม่าพิจารณาเรื่องดังกล่าว 3) การก่อสร้างสะพานมิตรภาพข้ามแม่น้ำเมยเชื่อมอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก กับเมืองเมียวดีของพม่า ซึ่งโครงการนี้ค้างการดำเนินการมาหลายปี แต่รัฐบาลชุดนี้ได้พยายามผลักดันให้โครงการนี้บังเกิดผลที่เป็นรูปธรรม⁵⁴

6) การเสริมสร้างภาพพจน์และความเชื่อถือของไทยในพม่า ด้วยการให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมแก่พม่า โดยในปี พ.ศ. 2536 ได้ให้ความช่วยเหลือในรูปของยารักษาโรค อุปกรณ์ทางการแพทย์ และรถพยาบาลมูลค่า 20 ล้านดอลลาร์แก่พม่า นอกจากนั้นยังได้บริจาคเงินเพื่อช่วยเหลือประชาชนพม่าที่ประสบภัยรุนแรง ทั้งอัคคีภัย อุทกภัย ฯลฯ หลายครั้ง อีกทั้งการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการในปี พ.ศ. 2536 โดยรัฐบาลไทยให้ความช่วยเหลือใน รูปแบบของการศึกษาอบรมและการดูงานแก่เจ้าหน้าที่ของพม่ากว่า 100 คน ครอบคลุมหลายแขนงวิชา อาทิ การเกษตร สาธารณสุข การศึกษา และ โทรคมนาคม เป็นต้น⁵⁵

7) การแลกเปลี่ยนการเยือนกับพม่า ครั้งสำคัญคือ การเยือนพม่าครั้งแรกของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา เมื่อ น.ต.ประสงค์ สุนศิริ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยเยือนพม่าระหว่างวันที่ 16-18 กันยายน พ.ศ. 2536 ในโอกาสการประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-พม่า ครั้งที่ 1 ณ กรุงย่างกุ้ง เพื่อหารือเรื่องความร่วมมือที่ครอบคลุมในด้านต่างๆอย่างกว้างขวาง โดยในการนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้พบปะกับ พล.อ. ตาน ฉ่วย ประธานสภาฟื้นฟูกฎระเบียบแห่งรัฐ หรือ SLORC และนาย อู ออง จ้อ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศพม่า เมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2536 ทำให้พม่าผ่อนปรนปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทย-พม่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการประมงและป่าไม้ นอกจากนี้พม่าได้เห็นชอบในหลักการเกี่ยวกับการทำความตกลงว่าด้วยความร่วมมือระหว่างสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนของไทย กับคณะกรรมการลงทุนต่างประเทศ (foreign investment commission) ของพม่า ตามข้อเสนอของฝ่ายไทยซึ่งพม่าก็รับจะศึกษาข้อเสนอเรื่องการทำความตกลงเพื่อคุ้มครองและส่งเสริมการลงทุนและความตกลงว่าด้วยการยกเว้นภาษีซ้อน⁵⁶ รวมทั้งการที่ ดร.ทักษิณ ชินวัตร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁵⁶ ชัยศึก แก้ววิรุฬ, "การแก้ปัญหาตามแนวชายแดนไทย-พม่า เพื่อความมั่นคงแห่งชาติ," หน้า 87.

คนใหม่ของรัฐบาลชว น หลีกภัย(สมัยที่1) นี้ สามารถเชิญ พล.ท.จีน ยุ้นต์ เลขานุการสภาฟื้นฟู กฎระเบียบแห่งรัฐ มาเป็นแขกรับเชิญของ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง หัวหน้าพรรคพลังธรรมซึ่งเป็น พรรคร่วมรัฐบาล ในช่วงกลางเดือนมกราคม พ.ศ.2538 ที่กรุงเทพฯ ได้อีกด้วย⁵⁷

8) การจัดประชุมการหารือด้านความมั่นคงของภูมิภาคอาเซียน (ASEAN Regional Forum หรือ ARF) เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2537 ที่กรุงเทพฯ ซึ่งการประชุมในครั้งนี้ ไทยเป็นเจ้าภาพ และได้เชิญพม่าเข้าร่วมประชุมในฐานะแขกพิเศษของรัฐบาลไทยเป็นครั้งแรก⁵⁸ อันส่งผลให้ต่อมาในการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียนครั้งที่ 28 ที่บรูไน เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2538 พม่าได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน และได้ร่วมลงนามใน สนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation หรือ TAC)⁵⁹ ต่อจากนั้นในการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ อาเซียน ครั้งที่ 29 ที่กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2539 พม่าก็ได้รับฐานะเป็นผู้สังเกตการณ์ของอาเซียนอีกครั้ง⁶⁰

อย่างไรก็ดี ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าในช่วงรัฐบาลนายชว น หลีกภัย (สมัยที่1) นี้ ก็เชื่อว่าจะมีความราบรื่นมาโดยตลอด เนื่องด้วยไทยกับพม่าเริ่มประสบปัญหาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 เนื่องจากกรณีการยึดเนิน 491 ที่อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร โดยกองกำลังทหารพม่าเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ ภายหลังจากที่รัฐบาลพม่าได้ส่งกำลังทหารเข้ามาจับไล่กองกำลังกะเหรี่ยงอิสระที่ตั้งมั่น อยู่ที่บริเวณเนินดังกล่าวในช่วงก่อนหน้านี้ออกไปแล้ว⁶¹ และกรณีการที่ไทยยินยอมให้กลุ่มผู้ได้รับ รางวัลโนเบลสาขาสันติภาพเข้ามาเคลื่อนไหวในไทยเพื่อต่อต้านรัฐบาลทหารพม่า ในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่กลุ่มดังกล่าวได้เดินทางไปพบปะกับผู้อพยพ ชนกลุ่มน้อยชาวพม่าด้านชายแดนจังหวัดตาก ทำให้รัฐบาลพม่าไม่พอใจไทยอย่างยิ่ง และทำการ ครอบงำที่ทับทิมด้วยการประกาศว่า จะยุติการให้สัมปทานการทำไม้บริเวณชายแดนต่อบริษัทเอกชน ไทยทั้งหมดภายในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2536 และหลังจากนั้นได้สั่งระงับการแลกเปลี่ยนการ เยือนของเจ้าหน้าที่ระดับสูงของทั้งสองฝ่ายเป็นการชั่วคราว รวมทั้งมีการเข้มงวดต่อการจับกุม

⁵⁷ อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, "ไทย," ใน เอเชียรายปี (2538). วชิรินทร์ ยงศิริ, พรพิมล ตริโชติ, และ ชปา จิตต์ประทุม, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538) , หน้า 96.

⁵⁸ ดูรายละเอียดใน วิจิต มันทาภรณ์, "อาเซียน-ประเทศคู่เจรจา : ความคิดที่มองไปข้างหน้า," สาละวิน (สิงหาคม 2537), หน้า 4-5.

⁵⁹ พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์, การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองพม่า, หน้า 80.

⁶⁰ ดูรายละเอียดใน "From ASEAN-5 To ASEAN-10[Online]," 2001. แหล่งที่มา : <http://www.aseansec.org/clm/asean-10.htm> [2002, 14 สิงหาคม]

⁶¹ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, รัฐบาลในวิถีทางประชาธิปไตย, หน้า165.

เรือและลูกเรือประมงไทย นอกจากนี้ ยังประท้วงไทยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกรณีที่ไทยให้ การสนับสนุนชนกลุ่มน้อย อีกทั้งได้หันไปเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางการเมือง และเศรษฐกิจกับ ประเทศอื่นๆ อาทิ สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และเกาหลีใต้ แทนประเทศไทย⁶²

ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลพม่ายังได้ระงับการสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่าที่แม่น้ำเมย ตั้งปิด ค่านเมียวดี ตรงข้ามอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และปิดค่านท่าจีเหล็ก ตรงข้ามอำเภอแม่สาย จังหวัด เชียงราย เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 20 มีนาคม และ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2538 ตามลำดับ⁶³ แต่กระนั้นถึง รัฐบาลไทยจะมีปัญหาเกี่ยวกับรัฐบาลพม่าดังที่ได้กล่าวมา ฝ่ายไทยก็ยังคงการดำเนินการลงทุนในด้าน ธุรกิจภาคต่างๆ อาทิ ก๊าซธรรมชาติ การท่องเที่ยว การโรงแรม ประมง เหมืองแร่ และอื่นๆ กับพม่า ตามหลักการของนโยบาย “การเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์” โดยให้เหตุผลเดียวกับรัฐบาลชุดก่อนๆ ที่ ว่า ต้องการให้นโยบายดังกล่าวเป็น “หน้าต่าง” ให้พม่าติดต่อกับโลกภายนอก⁶⁴ ทั้งนี้แม้ว่าจะมีเสียง วิพากษ์วิจารณ์จากประชาคมโลกว่า นโยบาย “การเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์” เป็นไปเพื่อการ แสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรในพม่า⁶⁵ ซึ่งในประเด็นนี้ รัฐบาลไทยได้ยืนยันว่า ไทยจะ แยกแยะเรื่องการเมืองออกจากเรื่องของการค้า และจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการทางการเมืองภายใน ของพม่าต่อไป ถึงแม้ว่าจะไม่เห็นด้วยกับการกระทำของพม่าทุกประการก็ตามที่⁶⁶

2.5 นโยบายต่างประเทศและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อพม่า สมัยรัฐบาลนาย บรรหาร ศิลปอาชา (13 กรกฎาคม พ.ศ. 2538-24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539)

ภายหลังจากที่นายบรรหาร ศิลปอาชา ได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งจากประชาชน และได้ ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทนนายชวน หลีกภัย(สมัยที่1) นับตั้งแต่วันที่13 กรกฎาคม พ.ศ.2538 ต่อมาในวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 คณะรัฐบาลของนายบรรหาร ได้แถลงนโยบาย ต่อรัฐสภา ทั้งนี้ ในด้านนโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายต่อประเทศเพื่อนบ้าน ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รัฐบาลจะเพิ่มพูนความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะ ประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศไทย เพื่อพัฒนาความร่วมมือกันแก้ไขปัญหาและการ อยู่ร่วมกันอย่างสันติ ด้วยการสนับสนุนให้มีการพบปะระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กร

⁶² ชัยศึก แก้ววิรุฬ, “การแก้ปัญหาตามแนวชายแดนไทย-พม่า เพื่อความมั่นคงแห่งชาติ,” หน้า87.

⁶³ สวัสดิ์ ดารานนท์, “ความสัมพันธ์ไทย-พม่าที่ยั่งยืนเป็นผลประโยชน์ที่เกื้อกูลต่อความมั่นคงของ ประเทศไทย,” หน้า44.

⁶⁴ อุกฤษฏ์ บัทยาพันธ์, “ไทย,” ใน เอเชียรายปี(2538) , หน้า 95.

⁶⁵ สุรพล ทองอ่ำ และกฤษฎางค์ สุกทัศน์ ณ ออยุธยา, “มองพม่า,” นววิกิพีเดียสาร40 , หน้า55.

⁶⁶ Bangkok Post(20 October 1996),อ้างใน สุภาภรณ์ คุรุทเมือง, “ความสัมพันธ์ไทย-พม่าภายใต้ นโยบายความสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์,” หน้า48.

ของประชาชน ตลอดจนกองทัพของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเน้นบทบาทสร้างสรรค์ ภาพลักษณ์ของประเทศในความเป็นประชาธิปไตย การยึดถือความถูกต้องเป็นธรรม การเคารพสิทธิมนุษยชน และรักษาสมดุลทางนิเวศน์วิทยา อีกทั้งส่งเสริมความร่วมมือในระดับภูมิภาคและระดับโลกทางด้านเศรษฐกิจ และการเมืองในขณะที่ยังเพิ่มพูนการมีส่วนร่วมในองค์การระหว่างประเทศที่สำคัญ เพื่อยกระดับบทบาทและสถานภาพทางการเมืองระหว่างประเทศ⁶⁷ นอกจากนี้รัฐบาลได้ปรับบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศโดยเฉพาะในทางการทูตให้มาเกี่ยวข้องกับเรื่องเศรษฐกิจมากขึ้น เพื่อให้สามารถสนับสนุนการเจรจาทางการค้า การลงทุน การส่งออก และเพื่อดึงดูดนักลงทุนจากต่างประเทศ

สำหรับกรณีของความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าในช่วงเวลานี้ กล่าวได้ว่ามีปัญหารุนแรงยิ่งขึ้นกว่ารัฐบาลชุดที่แล้ว นับจากเหตุการณ์ที่ได้กักและลอบเรือประมงชาวไทยร่วมกันทำร้ายลูกเรือประมงชาวพม่าจนเสียชีวิต 2 คน และสูญหายอีก 13 คน บริเวณน่านน้ำระหว่างจังหวัดระนอง-เกาะสอง เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ.2538⁶⁸ ซึ่งส่งผลให้รัฐบาลพม่าไม่พอใจและสั่งปิดจุดผ่านแดนผ่อนผันชั่วคราวจังหวัดระนอง-เกาะสอง ตั้งแต่วันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ.2538 และตามมาด้วยการที่พม่าได้ยุติข้อตกลงการทำประมงกับไทยด้วยสาเหตุที่ไม่ชัดเจนในช่วงต้นปี พ.ศ.2539⁶⁹

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่า ปัญหาไทย-พม่า ในสมัยรัฐบาลของนายบรรหาร ศิลปอาชา ได้มีเหตุการณ์ที่เลวร้ายเกิดขึ้น แต่ทว่าการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการไปเยือนพม่าของรัฐบาลชุดนี้ ทำให้สถานการณ์คลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2538 พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมได้เดินทางไปเยือนพม่าอย่างเป็นทางการ และต่อมาเมื่อวันที่ 17-18 มีนาคม พ.ศ.2539 นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรีได้เดินทางไปเยือนพม่าอีกครั้ง หลังจากที่มีการเว้นระยะเวลากว่า 10 ปีที่นายกรัฐมนตรีไทยมิได้เยือนพม่า นับตั้งแต่คราวที่ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ อดีตนายกรัฐมนตรีได้เดินทางไปเยือนพม่าเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 ซึ่งการเยือนของนายบรรหารครั้งนี้ นำมาสู่ความพยายามที่จะให้มีการตอบแทนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างสองฝ่าย กล่าวคือฝ่ายพม่าได้ประกาศอย่างเป็นทางการให้มีการเปิดพรมแดนที่เกาะสองและท่าขี้เหล็ก ตั้งแต่เวลา 6 นาฬิกาของวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2539 หรือก่อนที่นายบรรหาร ศิลปอาชา จะเดินทางไปถึงพม่า 1 วัน

⁶⁷ สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, "คำแถลงนโยบายของนายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันพุธที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ.2538, " ใน นโยบายรัฐบาลและงานของคณะรัฐมนตรี (กรุงเทพฯ : กรุงเทพฯ(1984)จำกัด,2538), หน้า 27-28.

⁶⁸ ชัยศึก แก้ววิรุฬ, "การแก้ปัญหาตามแนวชายแดนไทย-พม่า เพื่อความมั่นคงแห่งชาติ," หน้า76.

⁶⁹ สวัสดิ์ ดารานนท์, "ความสัมพันธ์ไทย-พม่าที่ยั่งยืนเป็นผลประโยชน์ที่เกื้อกูลต่อความมั่นคงของประเทศไทย," หน้า87.

และเมื่อเดินทางมาถึงแล้วทางการพม่าก็ได้ประกาศเปิดด่านเมียวดี-แม่สอดอีกครั้ง⁷⁰ ติดตามมาด้วยการลงนามในการตกลงว่าด้วยการค้าชายแดนระหว่างไทย-พม่า โดยฝ่ายพม่ามี พล.ท. คุณ จี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการค้าและฝ่ายไทยมี ม.ร.ว. เกษมสโมสร เกษมศรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นผู้ลงนาม ทั้งนี้ในการเยือนครั้งดังกล่าว นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรีได้อนุมัติให้ธนาคารส่งเสริมการส่งออกและการนำเข้า (Exim Bank) ของไทยปล่อยกู้ในโครงการก่อสร้างที่มีมูลค่าสูงถึง 150 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือประมาณ 3,700 ล้านบาทให้แก่กรมการบินพลเรือน กระทรวงการขนส่งของประเทศพม่า เพื่อว่าจ้างบริษัทอิตาเลียน-ไทย (มหาชน) จำกัด ก่อสร้างอาคารที่พักผู้โดยสารสำหรับสนามบินนานาชาติมณฑลละเย⁷¹

อาจกล่าวได้ว่า การเดินทางเยือนพม่าของฝ่ายไทย ในช่วงรัฐบาลของนายบรรหาร ภายหลังจากที่ทั้งฝ่ายไทยและพม่าเกิดปัญหาบาดหมางกลางแกลงใจในช่วงเวลาที่ผ่านมาได้ ทำให้ทั้งสองฝ่ายต่างหันหน้าเข้าหากันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย และแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างกัน ในรูปแบบต่างๆ อันส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าที่เคยมีมาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ปัญหาประมง ปัญหาชายแดน รวมทั้งความไม่ไว้วางใจกันที่พม่ามองว่าไทยเป็นฝ่ายให้การสนับสนุนชนกลุ่มน้อยที่เป็นศัตรูกับรัฐบาลพม่า ซึ่งมีเคยแก้ไขได้ในช่วงก่อนๆ นับตั้งแต่รัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นต้นมา ให้กลับมาดีขึ้นมากในช่วงรัฐบาลชุดนี้⁷²

ในส่วนของปัญหาทางการเมืองภายในพม่าช่วงที่ตรงกับรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา ของฝ่ายไทย ปรากฏว่าได้มีการเสียชีวิตในห้องขังพม่าของนายเจมส์ ลินเดอร์ นีโคล (James Leander Nichols) กงสุลกิตติมศักดิ์ของเดนมาร์กวัย 60 ปี ผู้ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของนางออง ซาน ซูจี และถูกจำคุกในข้อหาที่มีเครื่องมือสื่อสารไว้ในครอบครอง⁷³ เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2539 เหตุการณ์นี้ได้ส่งผลให้ประเทศตะวันตกกล่าวประณามความไร้มนุษยธรรมของรัฐบาลทหารพม่า และเพิ่มมาตรการการคว่ำบาตรกับประเทศพม่ามากขึ้น ทั้งยังเรียกร้องให้ประเทศต่างๆร่วมมือกันกดดันรัฐบาลพม่าด้วย⁷⁴ สำหรับปัญหาเรื่องการเมืองภายในประเทศพม่านี้ นายบรรหาร นายกรัฐมนตรีให้ความเห็นว่า เนื่องจากไทยเป็นประเทศเพื่อนบ้านของพม่า ไทยจึงไม่ควรเข้าไป

⁷⁰ อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, "ไทย," ใน เอเชียรายปี(2540). วชิรินทร์ ยงศิริ, พรพิมล ตรีโชติ, และ ชปา จิตต์ประทุม, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540) , หน้า128.

⁷¹ เรื่องเดียวกัน , หน้าเดียวกัน.

⁷² เรื่องเดียวกัน , หน้าเดียวกัน.

⁷³ อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, "ไทย," ใน เอเชียรายปี(2540) ,หน้า 187.

⁷⁴ Yozo Yokota, United Nations, Commission on Human Rights 52nd Session, Report on the situation of human right in Myanmar,ข้างแล้ว.

ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเมืองภายในของประเทศพม่ามากนัก ทั้งนี้ฝ่ายไทยต้องมีจุดยืนที่เหมาะสมและอิงหลักนโยบายที่ชัดเจน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นหลัก⁷⁵

2.6 นโยบายต่างประเทศและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อพม่า สมัยรัฐบาล พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ (25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539- 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540)

นับตั้งแต่ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ได้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แทนนายบรรหาร ศิลปอาชา ในวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539 ภายหลังจากการชนะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว คณะรัฐมนตรีของพล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ได้เข้าแถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2539 โดยได้กล่าวถึงนโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายต่อประเทศเพื่อนบ้านไว้ว่า รัฐบาลมุ่งมั่นที่จะดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างมีอิสระและมีเอกภาพ ด้วยการแก้ปัญหา อุปสรรคและขยายความสัมพันธ์ในทุกด้านกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะประเทศที่มีแนวพรมแดนติดต่อกับไทย ในขณะที่จะให้ความร่วมมือกับนานาประเทศและองค์การระหว่างประเทศในการแก้ไขปัญหา ซึ่งจะมีผลกระทบต่อมนุษยชาติ ทั้งนี้ไทยจะดำเนินนโยบายที่ช่วยเสริมสร้างและเกื้อกูลให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์จากการเจรจาพหุภาคีด้านเศรษฐกิจทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาค โดยเน้นการทูตเพื่อขยายผลประโยชน์ของไทยในการเจรจาแก้ไขปัญหาและกฎระเบียบในด้านการค้าและการลงทุน การส่งเสริมการส่งออก การดึงดูดนักลงทุนจากต่างประเทศ การสนับสนุนเอกชนไทยที่ทำธุรกิจในต่างประเทศ และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มบทบาทของไทยในองค์การระหว่างประเทศทุกระดับ⁷⁶

สำหรับการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อพม่าในช่วงรัฐบาลชุดนี้ ยังคงเน้นหลักการเรื่องการเมืองไม่แทรกแซงกิจการภายในของพม่า และยึดนโยบาย “การเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์” ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าต่อไป ดังเห็นได้จากการที่ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ได้กล่าวถึงพม่าในระหว่างการปรึกษาหารือราชการในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของไทย กับ พล.อ. ชี ฮ่าวเทียน(Chi Haotian) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของจีน เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2539ว่า “...ประเทศไทยและจีนควรรักษาระยะห่างของประเทศตนจากความวุ่นวาย

⁷⁵ “การเมืองร้อนระหว่างสโลวอร์ด และพรรค NLD,” สาคะวิน(กรกฎาคม 2539),หน้า5.

⁷⁶ สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, “คำแถลงนโยบายของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันที่ 11 ธันวาคม 2539,” ใน นโยบายและภารกิจของรัฐบาล พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี (กรุงเทพฯ : เซเว่น พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด,2540),หน้า25.

ในปัจจุบันและอนาคตให้ประชาชนพม่าแก้ไขปัญหาด้วยตัวของพวกเขาเอง...”⁷⁷ และกรณีที่ พล.อ.ชวลิต ได้กล่าวยืนยันในการปราศรัยในงานเลี้ยงอาหารค่ำที่จัดโดยสโมสรผู้สื่อข่าวต่างประเทศเมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2540 ว่าไทยจะยึดมั่นในนโยบาย “การเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์” แม้จะเกิดความรุนแรงทางการเมืองภายในพม่าขึ้นก็ตาม ทั้งนี้นโยบายของไทยต่อพม่าจะไม่มีเปลี่ยนแปลงในช่วงที่เขายังคงบริหารประเทศอยู่⁷⁸

ในช่วงนี้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า เป็นไปในรูปของการเยือนและความร่วมมือระหว่างกันเป็นหลัก โดยการเยือนครั้งที่สำคัญ คือ การที่ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ได้เดินทางไปเยือนพม่า เพื่อขยายความสัมพันธ์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และการค้า เมื่อวันที่ 16-17 พฤษภาคม พ.ศ. 2540⁷⁹ และการที่นายประจวบ ไชยสาส์น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้เดินทางไปเยือนพม่าอย่างเป็นทางการ เพื่อกระชับความสัมพันธ์ไทย-พม่า ในวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2540 ส่วนเหตุการณ์ความร่วมมือที่สำคัญๆก็ได้แก่ การที่ผู้แทนจาก 5 ประเทศ คือ บังคลาเทศ อินเดีย พม่า ศรีลังกา และไทย มาประชุมเรื่องห้าเหลี่ยมเศรษฐกิจ เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2540 เพื่อเห็นชอบให้มีโครงการความร่วมมือดังกล่าว ซึ่งในการประชุมครั้งแรกนี้ พม่าเข้าร่วมในฐานะของผู้สังเกตการณ์⁸⁰ และการประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วม(Joint Border Committee หรือ JBC) เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2540 โดยฝ่ายไทยได้ส่งนายพิทักษ์ อินทวิทย์นันท์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นประธานร่วม⁸¹

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ไทย-พม่าในช่วงรัฐบาลชุดนี้บางช่วงก็ยังเกิดปัญหาความขัดแย้งบ้าง กล่าวคือได้เกิดปัญหากระทบกระทั่งกันตามแนวชายแดน โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2540 นับตั้งแต่สถานการณ์ความไม่สงบบริเวณชายแดนที่เกิดจากการที่กองกำลังกะเหรี่ยงพม่า (Democratic Karen Buddhist Army หรือ DKBA) ได้ข้ามแม่น้ำเมย เข้ามาเผาพื้นที่พักพิงผู้หนีภัยจากการสู้รบรวม 3 แห่งคือ 1) บ้านห้วยกะโหลก(วังซ่า) อำเภอแม่สอด 2) บ้านห้วยบง(ดอนป่าเกี๋ยง) อำเภอแม่ระมาด และ 3) บ้านแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก ระหว่างวันที่ 28-29 มกราคม

⁷⁷ “Chavalit voices concern over Cambodia,” *Bangkok Post*(12 December 1996) : 4. อ้างใน อุกฤษฏ์ บัทมานันท์, “ไทย,” ใน *เอเชียรายปี*(2541). วัชรินทร์ ยงศิริ, พรพิมล ตรีโชติ, และ ชปาจิตต์ประทุม, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 136.

⁷⁸ “Chavalit plans to visit Burmar,” *The Nation* (16 January 1997) : A1. อ้างใน อุกฤษฏ์ บัทมานันท์, “ไทย,” ใน *เอเชียรายปี*(2541), หน้าเดียวกัน.

⁷⁹ วีรสิทธิ์ อมรแสนสุข, “การค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับสหภาพพม่า,” หน้า 112.

⁸⁰ ดูรายละเอียดใน “Observer From Burma to Attend BISTEC Meeting[Online] ,” 1997. แหล่งที่มา : <http://www.burma.net.org/burma.net/1997/Bnet743.txt> [2002, 14 สิงหาคม]

⁸¹ วีรสิทธิ์ อมรแสนสุข, *การค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับสหภาพพม่า*, หน้า 123.

พ.ศ. 2540 อันส่งผลกระทบต่อคนไทยเสียชีวิต 1 คน⁸² และการที่กองกำลังพม่าได้บุกเข้ามาเผาศูนย์อพยพโพ๊ะปาปู ที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2540⁸³

ทั้งนี้ถึงแม้ว่า ไทยและพม่าจะเกิดปัญหากระทบกระทั่งระหว่างกันบ้างในช่วงรัฐบาลชุดนี้ แต่เนื่องด้วยพื้นฐานที่สร้างเอาไว้อย่างเหนียวแน่นของพล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ โดยเฉพาะการมีปัจจัยภาวะผู้นำของความเป็นนายทหารที่สนิทสนมกับรัฐบาลทหารพม่ามาตั้งแต่อดีต และการตอกย้ำของพล.อ.ชวลิต ในเรื่องนโยบายต่างประเทศของไทยต่อพม่าที่เป็นไปในทำนองที่ว่า รัฐบาลไทยจะให้การรับรองรัฐบาลพม่าไม่เปลี่ยนแปลง จึงทำให้รัฐบาลชุดนี้สามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างไทย-พม่าได้หลายประการอย่างสืบเนื่องตลอดช่วงปี พ.ศ. 2540 นับตั้งแต่เรื่องปัญหาการประมง⁸⁴ ปัญหาสัมปทานป่าไม้ ปัญหาการก่อสร้างสะพานไทย-พม่าที่แม่น้ำเมย จังหวัดตาก⁸⁵ และปัญหาชายแดนไทย-พม่า เช่น ที่อำเภอคอดกลาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจุดนี้ได้แสดงให้เห็นชัดเจนว่า ในช่วงรัฐบาลของพล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ สถาบันทหารเป็นองค์กรหลักในการทำหน้าที่แก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างไทย-พม่าได้อย่างดี โดยไม่มีองค์กรทางด้านนโยบายต่างประเทศใดๆ ของไทยสามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้ดีเทียบเท่าและต่อเนื่องเสมือนกับสถาบันทหารได้อีก⁸⁶

อนึ่งการที่พม่าได้รับการตอบรับเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 ได้ทำให้ประเทศตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป ไม่พอใจเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ บรรดาประเทศเหล่านี้ได้ออกมาประท้วงและออกมาตรการหลายอย่าง⁸⁷ ในการที่จะสกัดกั้นมิให้อาเซียนรับพม่าเข้าเป็นสมาชิกมาโดยตลอด ในเรื่องนี้แม้ว่าไทยจะระมัดระวังตัวในการแสดงถึงจุดยืน ที่จะรับพม่าเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนต่อสายตาประชาคมโลกก็ตามที แต่ไทยก็ย่อมที่จะได้รับผลกระทบอย่างแน่นอนจากการที่มีส่วนร่วมในการสนับสนุนและยินยอมให้ประเทศที่กระทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อประชาชนของตนเองเช่นพม่าเข้าร่วม

⁸² ชัยศึก แก้ววิรุฬ, "การแก้ปัญหาตามแนวชายแดนไทย-พม่า เพื่อความมั่นคงแห่งชาติ," หน้า77-78.

⁸³ "สรุปสถานการณ์ความสัมพันธ์ไทย-พม่า ปี 2540(1)," สายใยไทยพม่า 1 (มกราคม 2541) : 6.

⁸⁴ "เขษรฐาห้ามประมงติดอาวุธ...", ผู้จัดการรายวัน (8-9 มีนาคม 2540) : 5 และ "Chettha and Slorc to discuss fisheries," Bangkok Post (26 March 1997) : 4. อ้างใน อุกฤษฏ์ บัทยาพันธ์, "ไทย," ใน เอเชียรายปี(2541), หน้า136.

⁸⁵ "พิสูจน์ที่ดินริมแม่น้ำเมย," ผู้จัดการรายวัน (8-9 มีนาคม 2540) : 5. อ้างใน อุกฤษฏ์ บัทยาพันธ์, "ไทย," ใน เอเชียรายปี(2541), หน้าเดียวกัน .

⁸⁶ อุกฤษฏ์ บัทยาพันธ์, "ไทย," ใน เอเชียรายปี(2541), หน้า136.

⁸⁷ พรพิมล ตริโชติ, "พม่า," ใน เอเชียรายปี(2541). วชิรินทร์ ยงศิริ, พรพิมล ตริโชติ, และ ชปาจิตต์ประทุม, บรรณารักษ์ (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 200-201.

เป็นสมาชิกอาเซียน⁸⁸ อย่างไรก็ตาม การยอมรับพม่าเข้าอาเซียนครั้งนี้ เท่ากับว่าเป็นการแสดงถึงการที่ไทยพร้อมที่จะยอมรับกับสิ่งที่เกิดขึ้นจากตะวันตก รวมทั้งประชาคมโลก อันเป็นผลที่อาจจะตามมาจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียนของพม่า⁸⁹

จึงอาจกล่าวได้ว่าในช่วงรัฐบาลของพล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า เป็นไปอย่างราบรื่นดีตั้งแต่เริ่มต้นถึงแม้จะมีปัญหากระทบกระทั่งกันบ้าง ทั้งนี้เพราะนายกรัฐมนตรีของไทยมีความสัมพันธ์ส่วนตัวอย่างใกล้ชิดกับ พล.อ.ชอ หม่อง ผู้นำทหารคนสำคัญของพม่าและคณะผู้ปกครองพม่ามาตั้งแต่อดีตเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากรัฐบาลของ พล.อ.ชวลิต มีระยะเวลาการปกครองไม่ถึงหนึ่งปีเต็ม เพราะฉะนั้นความสัมพันธ์ของรัฐบาลไทยภายใต้การนำของพล.อ.ชวลิต กับรัฐบาลพม่าจึงไม่โดดเด่นมากนักเมื่อเทียบกับรัฐบาลชุดก่อนๆ ซึ่งมีระยะเวลาการปกครองที่ยาวนานกว่า

2.7 นโยบายต่างประเทศและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อพม่า สมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย(สมัยที่ 2) จนถึงช่วงก่อนที่ไทยเสนอหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” (9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540-24 กรกฎาคม พ.ศ. 2541)

หลังจากที่ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งใหม่ นายชวน หลีกภัย ก็ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งและปกครองประเทศเป็นสมัยที่ 2 นับตั้งแต่วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540 ทั้งนี้ นายชวน ได้กล่าวคำแถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540 สำหรับในด้านนโยบายต่างประเทศนั้น รัฐบาลจะให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมมิตรภาพ สานสัมพันธ์ และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยใช้ศักยภาพ และประสบการณ์ทางการทูตของไทยอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด รวมทั้งจะเพิ่มพูน และพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียน ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนวิชาการ การท่องเที่ยว และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์⁹⁰

ส่วนนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2540 - 2544) ด้านต่างประเทศของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ หรือ สมช. ภายใต้การนำของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) ได้เน้นเรื่องการขจัดสาเหตุของความหวาดระแวงกับประเทศเพื่อนบ้าน เสริมสร้างความไว้วางใจระหว่าง

⁸⁸ สุภาภรณ์ คุรุเมือง, “ความสัมพันธ์ไทย-พม่าภายใต้ต้นนโยบายความสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์,” หน้า 52.

⁸⁹ พรพิมล ตรีโชติ, “พม่า,” ใน เอเชียรายปี(2541) , หน้า125.

⁹⁰ “นโยบายรัฐบาล,” สยามจดหมายเหตุ 22 ฉบับที่17(21-27 พฤศจิกายน 2540) : 1292-1297.

กันด้วยการพัฒนาความสัมพันธ์ทุกด้าน โดยการเน้นการสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระดับประชาชนกับประชาชน และปัญหาขัดแย้งที่อาจจะมีขึ้น ด้วยการใช้กลไกร่วมในระดับต่างๆ รวมทั้งสนับสนุนความปรองดองในประเทศเพื่อนบ้าน อีกทั้งเสริมสร้างความร่วมมือในกลุ่มประเทศอาเซียนให้มีเอกภาพ มีความผูกพันใกล้ชิดบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกันและทัดเทียมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาที่ เป็นปัญหาข้ามชาติ และให้เป็นอำนาจต่อรองที่เข้มแข็งในการรักษาผลประโยชน์ของประเทศสมาชิก ในองค์การระหว่างประเทศและในเวทีการเมืองและเศรษฐกิจโลก อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินความสัมพันธ์กับนานาประเทศต้องมีการประสานงานระหว่างส่วนราชการอย่างใกล้ชิดอย่างมีเอกภาพ บนพื้นฐานของการดำรงรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน⁹¹

ในกรณีของนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลชุดนี้ในช่วงต้นนั้น ได้เน้นย้ำการปรับบทบาทของไทยให้เด่นชัดในการกระตือรือร้นและความรับผิดชอบต่อประชาคมโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน ดังข้อความที่ปรากฏอยู่ในข้อ 3.7 ของคำแถลงนโยบายของรัฐบาลชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) อันเห็นได้จากภาคผนวก ๓ ท้ายเล่ม ซึ่งระบุไว้ว่ารัฐบาลจะร่วมมือกับประเทศในเวทีระหว่างประเทศในด้านการคุ้มครอง และส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน⁹²

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่ารัฐบาลของนายชวน หลีกภัย(สมัยที่2) จะมีการกล่าวถึงเรื่องประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน ไว้ในคำแถลงนโยบายนับตั้งแต่เริ่มต้นรัฐบาล ดังที่ได้กล่าวมาแล้วก็ตาม แต่หากพิจารณาถึงการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อพม่าในช่วงเวลาดังกล่าวแล้ว จะพบว่าในทางปฏิบัตินั้น ฝ่ายไทยมิได้มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการกระทำที่มีลักษณะเข้าไปก้าวล่วงในเรื่องประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน ซึ่งถือเป็นเรื่องกิจการทางการเมืองภายในของประเทศพม่าแต่อย่างใด โดยฝ่ายไทยได้เลือกดำเนินความสัมพันธ์กับพม่าตามนโยบาย “การเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์” หรือ constructive engagement อันเป็นนโยบายที่มีหลักการมุ่งเน้นให้ประเทศอาเซียนสร้างความสัมพันธ์กับพม่าในทางเศรษฐกิจและการค้า ด้วยการไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวและแทรกแซงเรื่องการเมืองภายในพม่าเป็นสำคัญ อนึ่งกล่าวได้ว่าช่วงเวลา 8 เดือนแรกที่นายชวน หลีกภัย ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีเป็นสมัยที่ 2 นั้น คณะรัฐบาลชุดนี้ได้ดำเนินนโยบายต่อพม่าโดยยึดถือหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์” เป็นหลัก เช่นเดียวกับที่รัฐบาลชุดก่อนๆ ที่ได้ยึดถือและปฏิบัติตามกันเรื่อยมา ตั้งแต่สมัยรัฐบาลของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งนำมาสู่ความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย-พม่า

⁹¹ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, “นโยบายด้านต่างประเทศ,” ใน นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ.2541-2544), หน้า19-20.

⁹² “นโยบายรัฐบาล,” สยามจดหมายเหตุ 22 ฉบับที่17 : 1292-1297.

แต่ในที่สุดรัฐบาลของนายชวน หลีกภัย(สมัยที่ 2) ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงจุดยืนของนโยบายและการดำเนินนโยบาย ด้วยการประกาศเสนอหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” หรือ flexible engagement แทนหลักการเดิมซึ่งได้แก่ “การเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์” เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2541 ต่อที่ประชุมประจำปีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสมาคมอาเซียน ณ กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ โดยนายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องเสนอหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” ขึ้นมาในการประชุมครั้งนั้นเพื่อให้ที่ประชุมอาเซียนตอบรับหลักการดังกล่าว ทั้งนี้ ปรากฏว่าผลของการเสนอหลักการใหม่ของฝ่ายไทยได้รับการยอมรับภายหลังจากที่มีการปรับเปลี่ยนให้เป็นการปฏิสัมพันธ์เชิงเกื้อหนุน” หรือ enhanced interaction โดยที่แนวคิดสำคัญของทั้งหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” และหลักการ “การปฏิสัมพันธ์เชิงเกื้อหนุน” มีความคล้ายคลึงกันดังนี้คือ⁹³ 1) การที่ประเทศสมาชิกอาเซียนน่าจะหารือกันในระยะสั้นปัญหาที่มีผลกระทบต่อประเทศสมาชิกอื่นโดยรวม⁹⁴ ซึ่งหลักการนี้เท่ากับเป็นการล้มเลิก “หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิกในกลุ่มประเทศอาเซียน” (non - intervention) ที่ใช้มาตั้งแต่มีการก่อตั้งอาเซียนเมื่อปี พ.ศ. 2510 คือ ประมาณ 30 ปีแล้ว และ 2) การเปลี่ยนแปลงนโยบายดังกล่าวเป็นไปเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสโลก ซึ่งได้แก่ “กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย” (democratization) และ “สิทธิมนุษยชน” ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียและโลก⁹⁵ ทั้งนี้พิจารณาได้ว่าการแสดงออกถึงการปรับเปลี่ยนจุดยืนของฝ่ายไทยในช่วงรัฐบาลชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) จากการยึดถือหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์” มาเป็นการยึดถือหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” แทนที่นั้น เป็นสาเหตุเริ่มต้น และเป็นจุดหักเหสำคัญที่ก่อให้เกิดความผันแปรต่อสภาพความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าในช่วงเวลาภายหลังจากนั้น อันจะได้มีการกล่าวถึงรายละเอียดในบทอื่นต่อไป

สำหรับความสัมพันธ์ที่กระหว่างไทย และพม่าในช่วง 8 เดือนแรกของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) ซึ่งเป็นช่วงก่อนการประกาศหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” ของฝ่ายไทย เมื่อกลางปี พ.ศ.2541 นั้น ปรากฏว่าอยู่ในหลายลักษณะ กล่าวคือ มีทั้งในลักษณะของความร่วมมือแบบทวิภาคี และในลักษณะของความร่วมมือแบบพหุภาคีภายใต้กรอบของความร่วมมือต่างๆ อาทิ ความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจระหว่างไทย - ลาว - พม่า - จีน (ยูนนาน)

⁹³ อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, “ไทย,” ใน เอเชียรายปี (2542). วชิรินทร์ ยงศิริ, พรพิมล ศรีโชติ, และ ชปาจิตต์ประทุม, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542) , หน้า 110.

⁹⁴ “ข้อเสนอดีตมองอนาคตกระทรวงการต่างประเทศไทย,” มติชน (2 มกราคม 2542) : 18.

⁹⁵ M.R.Sukhumbhan Paribatra, “Realising ASEAN:Vision2020 ,” The Nation(4 August 1998):A5.

ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในกรอบอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง หรือ หกเหลี่ยมเศรษฐกิจระหว่าง ไทย-ลาว-พม่า-จีน(ยูนนาน)-เวียดนาม-กัมพูชา และความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างบังคลาเทศ-อินเดีย-พม่า-ศรีลังกา-ไทย หรือ BIMST-EC (Bangladesh – India – Myanmar - Sri Lanka and Thailand Economic Cooperation) ทั้งนี้ ความความร่วมมือทั้งสองแบบได้มีการจัดทำร่างปฏิญญาร่วมกัน หนึ่งในส่วนของความร่วมมือระหว่างไทยและพม่าที่สำคัญๆ โดยรวมในช่วงรัฐบาลชุดนี้ ก่อนหน้าการประกาศหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” เมื่อกลางปี พ.ศ. 2541 ดังกล่าวสามารถแบ่งออกได้เป็นความสัมพันธ์ในด้านต่างๆ ดังนี้

1) **ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาเสพติด** มีการประชุม Myanmar / Thailand / UNDCP Cooperation Workshop on Chemical and Precursor Trafficking Control ซึ่งเป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการสืบสวนปราบปรามเคมีภัณฑ์ และสารตั้งต้นที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดในบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า เมื่อวันที่ 1-2 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ณ จังหวัดเชียงราย และการประชุมความร่วมมือระดับทวิภาคีในการปราบปรามยาเสพติดร่วมกันระหว่างพม่า-ไทย ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 9-10 เมษายน พ.ศ. 2541 ณ จังหวัดเชียงใหม่⁹⁶

2) **ด้านการจัดหาพลังงาน** รัฐบาลไทยและรัฐบาลพม่าได้มีการลงนามร่วมกันในบันทึกความเข้าใจเรื่อง การรับซื้อไฟฟ้าจากประเทศพม่าในปริมาณ 1,500 เมกะวัตต์ ภายในปี พ.ศ. 2553 เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 ซึ่งโครงการการผลิตไฟฟ้าที่ประเทศพม่าจะพัฒนาเพื่อเสนอขายไทยมี 4 โครงการ คือ โครงการน้ำตก โครงการฮัจยี โครงการท่าซาง และโครงการคานบวก อย่างไรก็ตาม เนื่องจากพม่าได้ประสบปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้าอย่างมากในปัจจุบัน จึงได้มีการขอซื้อไฟฟ้าจากฝ่ายไทยในปริมาณ 100-150 เมกะวัตต์ ซึ่งในการนี้ฝ่ายไทยคาดว่าประเทศไทยคงจะส่งไฟฟ้าขายให้ประเทศพม่าได้ประมาณปี พ.ศ. 2544-2545⁹⁷

3) **ด้านการพาณิชย์** เป็นความร่วมมือระหว่างไทย-พม่า ผ่านกรอบความร่วมมือในระดับระหว่างประเทศพหุภาคีเป็นสำคัญ ได้แก่ ความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจระหว่าง ไทย-ลาว-พม่า-จีน(ยูนนาน) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในกรอบอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง หรือ หกเหลี่ยมเศรษฐกิจระหว่าง ไทย-ลาว-พม่า-จีน(ยูนนาน)-เวียดนาม-กัมพูชา และความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างบังคลาเทศ-อินเดีย-พม่า-ศรีลังกา-ไทย (BIMST-EC) ซึ่งความร่วมมือด้านการพาณิชย์นี้

⁹⁶ สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, ผลการดำเนินงาน 3 ปี ของรัฐบาลนายกรัฐมนตรีนวน หลีกภัย(พฤศจิกายน 2540-พฤศจิกายน 2543) (กรุงเทพฯ : มายด์ พับลิชชิ่ง จำกัด, 2543), หน้า 48-49.

⁹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 84.

ทำให้เกิดความร่วมมือทางการค้า การขยายการค้าและการลงทุนระหว่างกัน ร่วมกันจัดอุปสรรคทางการค้า รวมทั้งการรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิก⁹⁸

4) **ด้านการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขชายแดน** เป็นไปเพื่อสร้างกลไกความร่วมมือกับพม่า ทั้งในระดับนโยบายโดยกระทรวงในส่วนกลางและระดับปฏิบัติ ในการแก้ไขปัญหาของโรคติดต่อที่ข้ามเขตแดนเข้ามา ซึ่งบางโรคได้หมดปัญหาไปจากประเทศไทยแล้ว แต่กลับระบาดขึ้นมาอีก และยากต่อการควบคุม ได้แก่ ไข้มาลาเลีย โรคเท้าช้าง ไข้กาฬหลังแอ่น วัณโรค โปлио และโรคติดต่ออื่นๆ อันก่อให้เกิดภาระด้านค่าใช้จ่ายและการให้บริการของบุคลากรสาธารณสุขเพิ่มมากขึ้น⁹⁹

5) **ด้านการเมือง** ความร่วมมือระหว่างไทย-พม่าในเรื่องนี้ ปรากฏให้เห็นในรูปแบบของการประชุมเป็นหลัก สำหรับการประชุมครั้งสำคัญก็ได้แก่ การประชุมคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาคไทย-พม่า (Regional Border Committee หรือ RBC) ครั้งที่16 โดยฝ่ายไทยมีแม่ทัพภาคที่3 เป็นประธาน ส่วนฝ่ายพม่ามีแม่ทัพภาคตะวันออกเฉียงใต้เป็นประธาน เมื่อวันที่ 22-24 กรกฎาคม พ.ศ. 2541 ที่เมืองเกาสอง ประเทศพม่า¹⁰⁰

นอกเหนือไปจากการสร้างความร่วมมือด้านต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้นนี้แล้ว ไทยและพม่ายังมีความสัมพันธ์ร่วมกันในด้านอื่นๆ อีกได้แก่ การตั้งงบประมาณความช่วยเหลือให้แก่ประเทศสมาชิกใหม่อาเซียนซึ่งในกรณีนี้ย่อมรวมไปถึงพม่า ในการปรับตัวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบเปิดเสรี ตามโครงการส่งเสริมตลาดการค้าและการลงทุนสินค้าอุตสาหกรรมอาเซียน ภายใต้กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศสมาชิกใหม่อาเซียนซึ่งได้แก่ กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม ทั้งนี้เพื่อให้ประเทศดังกล่าวสามารถดำเนินการตามพันธกรณีหรือข้อผูกพันตามความตกลงอาเซียนในการเปิดเสรีการค้า (ASEAN Free Trade Area หรือ AFTA) รวมทั้งการจัดตั้งเขตการลงทุนเสรีในอาเซียน (ASEAN Investment Area หรือ AIA) และอำนวยความสะดวกด้านการขนส่งผ่านแดนได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการขยายการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศไทยและประเทศสมาชิกใหม่อาเซียน ซึ่งรวมไปถึงพม่าด้วยเช่นกัน¹⁰¹

⁹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า261.

⁹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า396.

¹⁰⁰ อธิสิทธิ์ อมรแสนสุข, "การค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับสหภาพพม่า," หน้า123.

¹⁰¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, "ด้านความมั่นคงของชาติ," ใน รายงานแสดงผลการดำเนินการของคณะรัฐมนตรี ตามแผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ รัฐบาลชวน หลีกภัย ปีที่3 (กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2543), หน้า73.

อนึ่ง การเยือนกันและกันระหว่างผู้นำระดับสูงของทั้งฝ่ายไทยและพม่า ก็เป็นลักษณะอีกประการหนึ่งในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย-พม่า ในช่วงเวลาของคณะรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) นี้ โดยการเยือนพม่าของฝ่ายไทยครั้งสำคัญในช่วงรัฐบาลชุดนี้ก็ได้แก่ การที่ ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้เดินทางไปเยือนพม่าในวันที่ 7-8 เมษายน พ.ศ. 2541¹⁰²

ทั้งนี้ ในเรื่องนโยบายต่างประเทศไทยช่วง 8 เดือนแรกรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) นั้น สรุปได้ว่าถึงแม้รัฐบาลนี้จะให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ต่อกิจการระดับโลก คือ การสนับสนุนเรื่องประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน เป็นหลัก แต่ในขณะเดียวกันก็ได้ให้ความสำคัญต่อระดับภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต่อประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกับไทยยาวไกลที่สุดอย่างพม่าด้วยเช่นกัน ดังเห็นได้จากการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อพม่าในช่วงเวลาดังกล่าว จะเป็นไปได้ในลักษณะที่เป็นมิตรด้วยการไม่ก้าวก่ายกิจการทางการเมืองภายในของประเทศพม่า อันนำมาสู่ความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย-พม่าในระยะเวลานั้นหลายประการ โดยหากพิจารณาถึงเหตุผลของการที่รัฐบาลไทยช่วงนายชวน (สมัยที่ 2) ได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อพม่าอย่างเป็นมิตรและไม่ก้าวก่ายเรื่องการเมืองภายในพม่า ซึ่งนำมาสู่ความสัมพันธ์อันดีต่างๆระหว่างไทย-พม่าดังที่ได้กล่าวมาแล้วในช่วงต้นนั้น ก็จะพบว่าเนื่องมาจากการที่ฝ่ายไทยเลือกดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อพม่าด้วยการยึดถือหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์” เป็นสำคัญ กล่าวคือ ในขณะที่หลักการดังกล่าวมีแนวทางที่มุ่งมั่นในเรื่องของการไม่แทรกแซงกิจการทางการเมืองภายในของประเทศอื่นๆ รวมถึงพม่าเป็นหลัก และในขณะเดียวกันเรื่องการเมืองภายในของประเทศพม่าก็ถือเป็นประเด็นที่มีความอ่อนไหวและเปราะบางอย่างยิ่งของประเทศพม่า ดังนั้น การที่ไทยเลือกดำเนินนโยบายต่างประเทศตามหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์” ดังกล่าวย่อมที่จะทำให้พม่ามองเห็นว่า ฝ่ายไทยมีพฤติกรรมที่เป็นมิตรกับพวกเขา และส่งผลให้พม่าจึงต้องการที่จะหยิบยื่นความสัมพันธ์อันดีให้กับไทยตามมาในที่สุดนั่นเอง

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าในช่วงก่อนการที่ไทยประกาศหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยึดหยุ่น” จะเป็นไปได้เป็นอย่างดีดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่างสองฝ่ายนี้ ได้เริ่มกลายเป็นปัญหาและความขัดแย้งเรื่อยมา นับตั้งแต่ที่ไทยเริ่มเสนอหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยึดหยุ่น” ต่อที่ประชุมประจำปีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียน ณ กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2541 ทั้งนี้ ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าในเรื่องต่างๆ ซึ่งได้เกิดขึ้นในช่วงหลังการเสนอหลักการดังกล่าว ต่อที่ประชุมประจำปีของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสมาคมอาเซียน

¹⁰² วีรสิทธิ์ อมรแสนสุข, “การค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับสหภาพพม่า,” หน้า 112.

เมื่อกลางปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมานั้น ได้ส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ด้านต่างๆของไทยโดยตรง
อนึ่ง รายละเอียดในเรื่องดังกล่าวจะมีการนำเสนอในบทต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย